

БОГ І УКРАЇНА!

На варті

ЖУРНАЛ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

РІК IV.

ТОРОНТО, Р.Б. 1952.

Ч.4 (24)

ПІД СУМІВСЬКИМИ ПРАПОРАМИ...
II-й Краєвий Здвиг СУМ у Канаді.

Гетьман Богдан Хмельницький — пам'ятник у Києві.

Рисунок О. Судомора

МИКОЛА ЩЕРБАК

К И Ї В

Я бачу золото церковних бань —
На горах Кия — Лавра і Софія!..
О, світе мій! У спалахах світань
Горить вогнем моя пекуча мрія.

Горить вогнем... І стигнуть небеса.
Проміння бризка — і згасають зорі...
Іде весна — зелений шум в лісах,
І хлопці йдуть, обвітрені, суворі...

Ідуть, ідуть... Їм б'є щаслива мить!
Неначе сонце, височіє Київ!
О, сяйво барв! Тебе не затемнить —
Ніяка ніч, ніяка лють Батіїв!

Ніяка лють!.. Поглянь: цвіте майдан,
Де каркав крук, де висла мла похмура.
Прислухайся: встає й гримить Богдан!
І знову Богом даний нам — Петлюра!

Поглянь, прислухайся! — дзвенять полки! —
І кришиться, і валиться Голгота!..
...Я бачу: Воля відчина в віки
Тобі, Україно, Золоті Ворота!*)

*) Із збірки "П'янкий чебрець" молодого сумівського поета й журналіста, ш. саме поступила до друку і вийде у літературній серії в-ва "Євшан-Зілля".

НА КИЇВ!

У 33-ті роковини 31 серпня 1919 р.

Після заломання червневої протипольської офензивної Української Галицької Армії 28 червня 1919 р., що сталося через недостачу набоїв, Галицька Армія, відступаючи перед поляками, була змушена в днях 16-22 липня 1919 р. перейти Збруч а кам'янецьке Поділля. Тут на малому просторі навкруги Кам'янця Армія Української Народної Республіки, спираючись на Дністер і Збруч, боронила перед ольшівцями цей останній вільний окраєць української землі. Команду над Армією поручив диктатор Західної Области Української Народної Республіки, р Євген Петрушевич, генералові Миронові Тарнавському, що походив з священного роду, посвяченого з пробудителем Галицької України, Маркіяном Шашкевичем у Золочівщині. Перейшовши Збруч, УГА відразу станула до помочі армії НР у війні проти большевиків.

Хоч УГА була дезертована в часі відворотів перед поляками та підчас червеного наступу на поляків, все таки чисельно вона була більша від армії УНР, ка складалася тільки з придніпрянських добровольців — свідомих українців. А був час, коли на Придніпрянщині було дуже мало українців, свідомих потреби власної держави, дарма, що в початках революції 1917 р. стихійно пробуджувалася українська національно-державна думка. Большевики вже наприкінці цього ж року зоею змілоу пропагандоу збаламутили населення України й здемобілізували українське військо. І саме це було трагедією українських національно-державних змани: большевики гаслом "проч з армією і війною, хай живе мир" розложили українське військо, але в той же час зібрали московські банди, яким дали наказ: бийте хахлів (українців) за їхній сепаратизм і рятуйте єдину неділимую Росію", пішли походом на Україну. Вночі з 8 на 9 лютого 1918 р. останки війська УНР усіли залишити Київ. Українські війська вернулись до Києва 1 березня 1918 р. ісля заключення берестейського миру і союзу між УНР та Німеччиною і Австро-горщиною.

Та німці з союзників перемінилися швидко в окупантів України, втручався до внутрішніх справ української держави, розбрюювали українські військові йдділі й забороняли українським урядам формувати більшу українську армію, зборонили Українській Державі зайняти Крим і обняти в своє посідання чернороську флоту в Севастополі й вкінці погодилися, щоб більші землевласники, вдоволені земельною реформою Центральної Ради, вибрали генерала Павла графа Скоропадського гетьманом. Коли ж восени 1918 р. стала очевидно програма імців, Скоропадський, щоб знайти підтримку держав антанті, заключив союз з зтономним урядом донських козаків і заявив, що змагатиме до відбудови російської федеративної монархії (14 листопада 1918). Це стало причиною повстання роти гетьмана і вслід за цим походу повстанських загонів, очолюваних Січовими трільцями з Білої Церкви на Київ, у який увійшли вони 14 грудня 1918 р. Та, зваливши гетьмана, селянські повстанські загони розходилися домів, щоби ділити зміж себе знову поміщицьку землю. Подекуди селянам знову стали привабливими ольшевицькі гасла, подекуди повстали окремі самостійні селянські повстанські йгони проти нового уряду України — Директорії УНР, а тимчасом большевики, зрієнтувавшись, що на Україні анархія, рушили на неї походом, не зважаючи на зговір неутральности, заключений ще восени 1918 р. між представниками советської делегації в Києві Х. Раковським і Д. Мануїльським, що переговорювали гетьманським урядом у справі миру і кордонів між Українською Державою та російською Федеративною Соціалістичною Советською Республікою, та Володиром Винниченком, головою т. зв. "Українського Національного Союзу", що зладався з представників українських соціалістичних партій, ворожо настроєних з гетьманського уряду. Большевики, займаючи Україну, створили свій уряд т. зв. української Соціалістичної Радянської Республіки із згаданим Християном Раковським (жидом з Румунії) на чолі, військові загони Директорії УНР розбігалися д впливом большевицької пропаганди, і вже 4 лютого 1919 р. большевики зайняли Київ. Директорія УНР, з якої складу вийшов В. Винниченко, а місце її голови йняв Головний Отаман протигетьманського повстання, Симон Петлюра, відступала від боїв вірних їй відділів і допоміжних галицьких відділів до границь Галичини, буваючи спершу у Вінниці, востанок весною 1919 р. у Рівному, врешті літом 1919 р. у Кам'янці Подільському.

І ось у такій ситуації Директорія УНР станула йї з допомогою у війні проти ольшевиків ціла УГА, що 22 липня 1919 р. закінчила свій відступ перед поляками зредомом через Збруч. Завдяки УГА територія УНР скоро побільшилася по Ушиню на схід та залізничий шлях Волочиська-Проскурів, на півночі; 9-го серпня зайли українці залізничий вузол Жмеринку (на лінії Волочиська-Одеса і Могилів

Подільський-Київ), 12-го Вінницю, 14-го Хмельник, Янів і Калинівку. Ці операції виконував I-ий Корпус УГА, а II-ий Корпус пішов з Проскурова в північно-східному напрямку, наближаючись через Староконстантинів і Летичів до лінії Шепетівка-Полонне. Дня 19 серпня зайняли українці Уланів, Райгородок, Махнівку й Бердичів. III-ий Корпус заняв Козятин і пішов у напрямку Хвастова. Наддніпрянські відділи при допомозі II галицької бригади й буковинських стрільців захопили лінію Ямпіль-Вапнярку-Тульчин-Броцлав-Липовець-Погребнице, посуваючись в напрямі Чорного моря і Дніпра. Дня 25 серпня II-ий Корпус зайняв Звягель (Новгород Волинський), Житомир, Коростинів і Коростень, III-тій — Васильків і після кривавого бою під Бояркою 29 серпня станув на лінії Петриковець-Святошин-Жуляни-Совки, звідки українське військо бачило вже золоті бані київських церков. Увечорі того ж дня УГА захопила київські залізничні шляхи, 30-го серпня в день іменні і 50-літніх уродні свого начального вождя — ген. М. Тарнавського, УГАрмія завершила свої бої за Київ.

31 серпня українські війська ввійшли в столицю України. Та тут несподівано прорвалася з Лівобережжя війська російського протибольшевицького генерала Денікіна, що несподіваним наскоком, чисельною перевагою і зброєю, яку денікінці діставали від держав антанті, змусили українські війська до відвороту. Осінь 1919 р. кинула у виснажені голодом і холодом ряди українського війська тиф, пішли в нівець надії бойовиків УГА, що через Київ підуть вони на Львів, тобто після визволення Придніпрянщини з-під російської червоної і білої окупації, звернуться вони ще раз на поляків і проженуть їх із Західної України.

**
*

Не перший був це похід на Київ і не останній в історії України. Перед 860 р. прийшли до Києва варязькі князі Аскольд і Дир і звільнили Київ від дані хозарам, що давніше опанували Київ. У 882 р. пішов на Київ новгородський князь Олег Віщий, якого варяги вбили Аскольда і Дира. Олег назвав Київ "матір'ю руських городів". У 979 р. сини Святослава Завойовника — Ярополк київський і Володимир новгородський воювали поміж собою: Володимир пішов на Київ, Ярополк поліг у бою. У 1015 р. велся бої за Київ між синами Володимира Великого; турівського князя Святослава Окаянного, що велів повбивати своїх братів Бориса, Гліба і Святослава, прогнав з Києва новгородський князь Ярослав Мудрий. У 1018 р. вернувся до Києва Святополк Окаянний за допомогою свого тестя, польського короля Болеслава Хороброго, що за свою допомогу забрав собі т. зв. Червенські городи ((Надбужжя). Та в 1019 р. Ярослав Мудрий вдруге пішов на Київ і прогнав Святополка Окаянного.

В 1068 р. княгиня прогнала Ізяслава I Ярославича й проголосили великим київським князем Ізяслава Брячиславича. В 1069 р. пішов Ізяслав на Київ з допомогою польського короля Болеслава II Сміливого, що за свою допомогу забрав Перемишль з Надсянням. Те саме повторилося весною 1920 р., коли голова Директорії УНР, С. Петлюра звернувся за польською допомогою проти большевиків; за ціну відступлення Західної України Польщі, польські війська помогли армії УНР зайняти 7 травня 1920 р. Київ, але поведінка поляків, як окупантів на Україні, скоро викликала невдоволення населення, що улекнило большевикам їх розгром. Врешті восени 1941 р. зайняли, а восени 1943 р. залишили Київ серед руїн і боїв з большевиками німці, що хотіли виселенням українського населення і населенням німців переимітувати матір українських городів на німецький "бург".

І серед княжих міжусобиць у XI-XII ст. Київ 52 рази війною зміняв своїх князів; двічі був він поруйнований серед цих княжих міжусобиць: раз у 1069 р. зруйнував і ограбив його суздальський князь Андрій Боголюбський, вдруге в 1203 р. зруйнував Київ з пімсти на князях, овруцький князь Рюрик Ростиславич, що сім разів був сам великим київським князем. 6 грудня 1240 р. заняли і зруйнували Київ татари, що після того вважали себе його зверхниками, аж у 1362 р. заняв Київ литовський князь Ольгерд Гедиминович і посадив там свого сина Володимира V.

В козацьку добу вітав Київ торжественно в'їзд гетьмана Богдана Хмельницького після його перемоги над поляками в навечеря Різдва Христового 1649 р. У половині 1649 р. ішли походом на Київ литовці під проводом князя Радзівіла, союзника Польщі, та в бою під Лоевом стримав їх 31 липня козацький полковник В. Кричевський. Та гетьман Богдан Хмельницький не зробив Києва своєю столицею і після його переяславського договору з Москвою в 1654 р. усадовився в Києві на місці польських московські воеводи. Прогнати з Києва москалів пробував наступом на Київ у днях 26 серпня — 14 вересня 1658 р. безуспішно гетьман Іван Виговський. Та невдача залишила Київ у московських руках аж до 1917 р.

Трагедія Києва є трагедією цілої України, що жде визволення й розрахунку з її ворогами.

ВИТЯЗЬ ЛИЦАРСЬКОГО ТУРНИРУ

Величаво й пишно приймав угорський король Беля свого гостя, Данила Галицького. Український володар прибув особисто до свого королівського сусіда, щоб відбутися з ним важливі політичні наради. В почоті Данила були визначні постаті з-поміж боярства та кілька дружинників знатного роду, між ними молоденький, ясноволосий, мужній і крепкий лицар, Звенислав Христинич.

Одночасно гостювало в Буді й німецьке посольство. Кілька днів тривали наради, переплітані бенкетами, ловами й лицарськими ігрищами. У передостанній день перебування володаря Данила в угорській столиці мав відбутися на королівському замку лицарський турнір. Вістка про турнір вже кілька тижнів наперед облетіла західну Європу і звідусіль стягалися до Буди визначні лицарі. Прибули лицарі з сусідньої Польщі, Німеччини, сонячної Італії, славної вином Франції, а навіть з далекої, туманної Англії. Прибули і мандрівні лицарі-бурлаки, що то, блукаючи по світу, шукали синьої лицарської квітки та св. Грааля, містичної чаші із сльозою Христа Спасителя, яку він пролив підчас тяжких страстей, на хресному дереві прибитий. А міг знайти її тільки праведний лицар без змази. Вели ці лицарі життя богобоязливе, тіло своє постом строгим умертвляли, а душу ушляхетнювали горливою молитвою та сповнюванням добрих учинків. Із власними пороками та з зовнішньою нечистою силою, що на непорочну душу лицарську чатували, завзято боролися. Меч їх ніколи не сплямився кров'ю неповинної жертви, милостиню щедрою рукою роздавали, вдів, сиріт і покривджених у свою заштиту брали.

За лицарями стягнули весельчаки-скоморохи з України, рибалти з Польщі, щоб ігрищами, плясанієм і гудінієм гостей звеселяти. Прибули й міннезенгери з Германії, трубадури й трувери з Франції, Італії й Іспанії, що пісень мінестрельських співали про богатирські подвиги лицарів та про любов їх до дам шляхетних. Гамірно й весело було на замку короля Белі від прибуття такого численного й різноманітного люду.

У переддень турніру прибув і пострах всіх турнірів, закутий у чорний панцер, на чорному коні французький лицар з Бургундії, Родерик де Баріє, слава про якого лунала по всій Європі. Співали про нього трубадури, мріяли дівиці, сидячи при коливоротках у вечорі довгі. Страшна була сила його гартованого копія і рідко який лицар міг у турнірі встоятися йому. Звичайно при першому ламанні копія противник разом із конем звалювався на землю. Неодин і не піднявся більше, хребет маючи перебитий. А коли й удалося деякому щасливцеві витримати трикратне кришення копія, то в двобою на мечі не встоявся проти пана Родерика.

Мистцем бо був неустрашимий бургундський лицар у боротьбі на копія, мечі й топори, а й мізерикордією володів майстерно. Тому часто на турнірі кинута паном Родериком де Баріє важка лицарська рукавиця непіднятою лежала. Піднімали її хіба тільки щойно пасовані молоді лицарі, що очайдушністю своєю хотіли здобути собі ласку дами свого серця та леліяли скриту надію на перемогу, яка прославить їх ім'я у піснях трубадурів.

**

У день турніру на прикрашених квітами, вінками, гербами, прапорами й гобелінами кружганках королівського замку зібралися пишно зодягнені дами шляхетні, панове імениті, лицарі уславлені.

Володар Данило Галицький в оточенні свого почоту засів на почесному місці з королем Белею Угорським, що господарем був турніру.

Як тільки королівський знак рукою й протяжне квиління сурем ознайомили, що турнір почався, із лав лицарських встав пан Родерик де Баріє і кинув на посипану піском і дрібним шутром турнірову площу свою залізну рукавицю, а герольд його високим тенором закликав: — Пан мій, лицар Родерик де Баріє, викликає на чесний двобій на життя і смерть, на копія, мечі й топори, шляхетних лицарів!

Але мовчали й непорушно сиділи ряди лицарства. Знать ніхто не мав охоти стати в шранки з паном Родериком.

А чорний лицар підняв шолома свого й згїрдлива усмішка промайнула по його лиці. Уже мав герольд забрати ніким не підняту рукавицю свого пана, коли з почоту Данила встав молодий, русявий дружинник, легко перескочив барієру і підняв лускувату наперстницю бургунда. А його окличник голосом великим закликав: — Пан мій Звенислав Христинич, землі української лицар і володаря Данила Галицького дружинник, приймає визов шляхетного лицаря Родерика де Баріє. На життя й смерть, на копія, мечі й топори!

Пошум пішов по лавах присутніх. Подивлялися чужинці відвагу й необачливість юнака. З цікавістю придивлялися його лицарській ноші, що різнилася від тієї, яку звикли були одягати західні лицарі. Юнак мав на голові шапку з дрібною харалужною луски, що закривала потилицю й вуха і півколом спадала на груди. На шапку надягнений був стїжкуватий срібlistий шолом із рухомим забралом, яке в бою закривало передні частини лица. На грудях мав шкурятиний каптан і дротяну кольчугу та півпанцер легкий із срібlistої бляхи з ясно-синьою відтінню. Ноги були вдягнені в сап'янові чоботи зелені, прикрашені взорами, гантованими золотими нитками. На зап'ятках срібні довгі остроги. При боці широкий, короткий меч варяжський, на лівій руці щит черлений, густо мідяними гудзами й самоцвітами вибиваний, із гербом роду свого. Права рука спочивала на легкій рогатині.

Розговор пішов поміж присутніми — хто він, відкіля, якого краю й роду лицар? Ті, що стояли ближче королівського двору, повідали, що володаря Данила Галицького він дружинник, землі української лицар, знатного роду нащадок. Казали, що сила й відвага в нього неймовірні, що на полюванні ведмедя рогатиною прошив, а вчора підчас бенкету топори лицарські в трубку звивав, в долоні їх стиснувши. Мови й письмо інакостранні знає, книги читає, звичаю й обичаю лицарського свідомий, до дам галянтний. А голос у нього як звук крицевого дзвону, краще ним пісень богатирських і міне-стрельських співає, ніж не один трубадур чи трувер, що то їх стільки по замках лицарських і дворах панських шляється.

**
*

Нетерпляче й з тривогою дожидали присутні двобою. Король Бея не згодився одначе, щоб турнір відбувся "на смерть або життя", бо не хотів, щоб шляхетні ігрища лицарські у криваве видовище змінилися. Тому мали лицарі битись тупою зброєю, як це водилося на турнірах звичайно.

Залишився Звенислав у своєму легкому панцирі, тільки меч свій варяжський замінив довгим, дворучним мечем західного лицарства з хрестоподібною рукояттю, а замість своєї легкої рогатини взяв важке копіє. Але показалося, що ця зброя не чужа йому, бо копіє вміло в руці зважив, а меч дворучний десницею схопив й такого млинка ним над головою закрутив, що аж повітря завило. Кінь його легкозбройний, радше для прикраси, ніж для бойової потреби.

Король дав знак рукою. Тускно заскиглили сурми, пахоли піднесли бар'єри й ринули на себе лицарі. З-під копит верхівця Родерикового сипнулись на всі боки дрібні камінці й пісок, з ніздрів, здавалось, бухає огонь і сірка. Проти нього, витягнений як стріла, пущена з аркабуза, мчав вороний кінь русича. Обидва лицарі легко нахилились у кульбаках, кріпко притиснули раменами копія до боку й міцно стиснули дебелими голіннями коней, щоб при шаленому зударі з сідла не злетіти та й коневі власти не дати.

На кружганках запанувала тиша, як маком посіяв. Лицарі вже бачили юнака, як із перебитим хребтом лежить у піску й шутрі турнірового грища. Деякі вразливіші дами закрили собі очі платками, щоб виду страшного не бачити.

Роздався сухий брязк і тріскіт зламаного деревища. Зудар був такий сильний, що мов стебелинки скришилися копія противників, а коні аж на задах поприсідали. Але обидва лицарі в сідлах залишилися, хоч декому здавалося, що пан Родерик схитнувся легко, бо в кульбаці поправився після зудару.

Гнівно бода бургунд свого верхівця, вертаючись на своє місце, щоб знову рушити до атаки на копія. Знать вину невдачі приписував не слабості рамени свого, а коневі, що замалий розгін взяв. І вдруге кришили лицарі копія безуспішно, а коли й за третім разом лишилися тільки відламки держален, відкинули цурупалки геть від себе і, добувши мечів, почали бій рукопаш. Хоч важкі були дворучні булати, то обидва схватили їх десницями, а в лівій руці щити держали, заслонюючись ними перед ударами. Глухо брязчала й скреготіла зброя, а хоч лицарі в панцерах були, боляче відчували крізь шкіряні каптани й сталеві лати та дротяні кольчуги кожний цільний удар, по якому залишалися на тілі синяки й криваві пруги.

Тяв пан Родерик хресною штукаю, зловив удар Звенислав на свою рукоять, але меч його тріс у насаді й без леза залишився лицар. Геть жбурнув він рукоять і, щитом відбиваючи удари бургунда, правою рукою хотів добути топір, прикріплений до кульбаки. Та зміркував його думку противник і подвоїв удари. Знать признав, що наступила відповідна хвилина закінчити змаг переможно, бо закрутив божевільного млинка мечем і пустив тяжене тупе лезо просто в голову Звенислава. Від такого удару напевно луснув би череп, хоч і під шоломом. Та приготований був на таку несподіванку Звенислав, бо схилив голову й булат із свистом протяв пусте повітря. Сила розмаху і тягар меча потягнули пана Родерика за собою. Він схитнувся в сідлі й похилився на бік. Піднявся в стременах Звенислав і з усього розмаху гепнув щитом бургунда, аж мідні гудзи й дороге каміння розприснулися. Не треба було повторяти удару. Важко звалився в пісок і каміння турнірового пляцу чорний лицар. Кінь його, не привиклий до упадку свого вершника, кинувся вбік і потягнув за собою непритомного лицаря, що острогою зачепився за стремено. Скочив мерщій Звенислав і вибив ногу Родерика із стремени, щоб не воліклося тіло шляхетного лицаря по турніровому майдані. Кинулися чури рятувати й очунювати свого пана, розпинаючи пряжки його панцера.

Сурми осурмили й окличники окликали перемогу Звенислава. Великою була його слава того дня. Із рук найкращої дами двору королівського одержав синю квітку лицарську й стяжку пишну. Поцілував її сніжнобілу руку й поклявся завжди чести її боронити та з її стяжкою в турнірах копіє кришити.

Володар Данило погладив русі кучері свого дружинника, що так ім'я лицарства українського прославив, а король Беля вручив пере-

Дніпрова пристань під Києвом.

...“Вам треба би було побачити ріку Дніпро! Я плавав по Волзі, я носився по хвилях бистрого Дунаю, я веслував в арабському човні по Нілю, але Дніпро — це князь усіх рік старого світа. В порівнянні з ним Рен це лиш тонка стрічка води, а святий Гангес стоїть, як кажуть, в своєму маєстаті далеко поза рікою України Дніпром.”

(Слова данського поета Тора Лянге).

можцеві пас лицарський і меч з рукояттю, самоцвітами битою. А, звертаючись до Данила, промовив: — Щасливий край і володар, що таких лицарів мають.

**
*

А треба було тоді Україні таких лицарів, бо тяжка наближалася для неї година. Із безмежних степів Сходу сунули на неї непроглядні орди татарські. Нерівний бій прийшлося підняти нашій землі. І даремне старався король Данило переконати західний світ про грядучу небезпеку, що несе знищення й смерть не лише Україні, але й народам Заходу. Даремне робив зусилля, щоб тодішня Європа допомогла йому в нерівній боротьбі. Як тоді, так і тепер від десятків років осамітнена стоїть Україна в затяжній боротьбі з новітньою ордою, що загрожує залити весь світ. І даремне кличе наша батьківщина світ на допомогу. Не знаходить вона зрозуміння в потужних світу цього.

Пояснення слів: Витязь — переможець; турнір — лицарські змагання в дво-бою; плясаніє і гудиніє — танці й музика; міннезенгери, трубадури й трувери — мандрівні лицарі поети-співаки; мізерикордія — рід штилету; гобелін — килим з вишиваними ручно картинами; герольд — окличник; харалужний — сталевий; черлений — червоний; кольчуга — сталева сітка на груди; гальянтний — елегантний; кульбака — сідло; десниця — правиця; пахол — слуга; аркабуз — лук; булат — важкий дворучний меч.

ТІЛЬКИ ТЯЖКО ЗДОБУТЕ...

Містимо уривок з книги п. з. "За силу й перемогу", що появилася у Львові до вибуху II світ. війни (1937 р.) і не встигла бути відгуку в українському світі, що повинна була його викликати своєю гострою актуальністю і багатством та глибиною думки. Авторка книжки — Дарія Віконська, а дійсне прізвище — Ліна Федорович-Малицька. Визначна постать у літературно-мистецькому світі Львова, авторка ряду статей, нарисів, мистецьких оглядів і рецензій, друкваних у львівських журналах, далі книжки "Райська яблінка", студії про письменника Джеймса Джойса, книги "За силу й перемогу", меценатка українського мистецтва і його діячів, врешті — додаймо — в 1943-44 рр. спікерка підпільної радіостанції УПА французькою і англійською мовами.

У наслідок воєнних подій опинилася у Відні і тут загинула трагічною смертю в квітні 1945 р., викинувшись, як маємо вістки, з вікна кам'яниці, щоб не потрапити живою в руки большевиків.

Смерть цієї небуденної жінки пройшла в нас без більшого відгомону, бо такі були умови воєнної дійсності. Наша сьогоднішня пригадка хай буде скромним виявом пошани передусім нашій молоді до цієї письменниці, що власне молоді, українській селянській молоді і присвятила свою книгу "За силу й перемогу"...*)

Життя, як зазнаємо його в теперішніх часах, не щадить нам, українцям, труднощів.

Вітаємо його!

Вітаємо все трудне, що ставить до нас високі вимоги.

Вітаємо, як незрівняну школу життя, кузню, що в ній нам кувати характер свій — індивідуальний — а тим самим — національний.

Завдай нам же, Боже, іспит за іспитом, щоб ми все краще пізнавали себе та підготовлялися як слід до великого завдання.

Не дай нам нічого не заслуженого.

Філософ П. де Лягард стверджує: "Все, чого одиниця не заробляє власним зусиллям, не вийде їй, ані окруженню її на щастя, але на прокляття".

Знаємо, що **те тільки може стати чиеюсь власністю, до чого він доріс.**

Власність **не номінальну, а дійсну** добувається виключно власною тяжкою працею, іноді тяжким терпінням, та власним безупинним змаганням та боротьбою за вибрану ціль. Тоді поверховне **посідання** стає глибокою **власністю**, стає чимось **власним, своїм**. Така дійсна власність є не тільки **плодом органічного зв'язку** між власником і здобутим ним добром. Вона є також дальшим **безнастанним підтриманням та відновлюванням** підстав того зв'язку; дальшим потвердженням **обопільної кваліфікації** посідаючого та посіданого. Органічна власність, у дійсності, це спогади минулого, живий зв'язок з теперішнім і наказ майбутнього.

**
*

Знаємо ті підставові закони життя і не нарікаємо, дивлячись на достаток інших, та на власну убогість: бо багатство і достаток тих інших може не є їх власним, органічним багатством. Зате **наша** убогість, наше горе та матеріальна нужда є **нашою убогістю**. Зістає такою, є непозичені, ані заграблені, ані легко набуті, **а є органічною кінченістю чергового етапу, переходового, але неминучого у тяглості національного розвою.**

*) З правдивою радістю побачили ми в останніх числах часопису "Українець-Час" передруки частини книги Дарії Віконської. Це й вказує, що книга ця сьогодні така ж актуальна, як була в час появи і якою буде вона й на далі.

**

Пурпуро пролітої у недавніх боях крові! Краща за пурпуру королівських шат! Ти не збліднеш ніколи!

Ніколи час не знищить твоєї краси та величі, бо велич твоя не тільки матеріальна, а виросла з духа, незнищальна.

Святе терпіння тих, що покутують за любов Батьківщини! Ти плугом розриваєш-зорюєш душі, щоб новий засів не падав на ґрунт камінний, тупий, а зійшов повним колосом у родючій, болем вимученій, у болях усміхненій землі!

“Бог дарує нам найбільше тоді, коли від нас вимагає” — каже німецький філософ.

Тим, що ставляє високі вимоги, Бог дає нам спроможність розбудовувати, досконаліти, переростати самих себе. Обдаровує **саму людину**, бо ушляхотнює її, а не дарує яких там предметів; дароване **бо найчастіше** деморалізує, псує, духово приносить шкоду людині.

Тому двадцять літ Бог майже дарував нам одну річ. За легко, до речі: **несподівано** дістали ми в руки те, до чого — як події вказали — ми тоді ще не доросли. Щойно, коли те велике добро — різні сили намагались видерти нам з рук — тоді **родився дух героїчної боротьби, тривожної любови, самопосвяти**. Тоді забарвилась наша земля пурпурою пролітої за неї крові. Тоді сотки-тисячі наших **окуплювали** ту землю ціною найдорожчого людині: власним життям і тим **відновлювали органічний зв'язок власности**, що не зважає на часові труднощі.

**

Життя, ще й сучасне наше життя — велика *Symphonia eroica*.

Все, що живе, родиться в болях і муках. Все **велике** повстає у хвилинах надлюдської напруги, у хвилинах, коли одиниця стає на грані життя та смерті і в тих несамовитих христинах гейби народжується вдруге, або основно перероджується: себто, її відношення до життя стає від того дня інше, нове. Від тоді вона заготована на все.

Не жахаймося тяжких іспитів долі! Гідно та — коли можливо, врадувано вітаймо їх — **пробні камені власної життєздатности**.

Не нарікаймо на безконечні колоди під ногами: той сильний, хто переможе найбільші перепони. Не молимся до Бога: заощади нам дальших перешкод, а **дай нам силу їх перебороти**. Не легкого хліба, ні легкого життя бажємо. **Від легкого слабне людська сила**.

Тверезої свідомости твердих кінечностей, готовости самовідречення, погорди легких здобутків та вигідного життя нам треба. Не нарікаймо, не жаліймося, що теперішнє **убоге**, не тільки **убоге**, а то, — з **убогости** — іноді ще й підле.

Легко добуते — смерть душі, отрута характеру.

Тільки тяжко здобуते стає справжньою нашою власністю; такою, що зв'язана з нашою кров'ю і душею і містичним тілом Нації у просторі та в часі.

ОКСАНА ЛЯТУРИНСЬКА

**

Давно затерся слід копит.
Давно вже коні продудніли.
А далечі очам не спить,
Не дохилити сліз дозрілих.

Якби хоч здалеку узріть!
Якби вітри відтіть подули!
Якби зійшла щаслива мить!..
Пішли, пішли і... не вернули.

І може, впали вже сини.
Мій Боже! Серце — крига.
Щитом Господнім заслони,
Пошли Архистратиґа.

УКРАЇНСЬКИЙ РЕСЕНАНС ХХ. СТОЛІТТЯ

(Продовження*)

Були організовані в Києві Національна Бібліотека, Національний Архів, Національна Галерея Мистецтв. Розгорнули діяльність музеї. Українські науковці з ентузіазмом узялися за розбудову української науки в галузі історії, етнографії, археології, історії літератури. При полтавському музеї, де працювала група науковців, було зібрано більше сотні наукових праць, що чекали на видання.

Такі ж досягнення мала Україна і в галузі мистецтва, зокрема в галузі письменства. З'явилися нові твори Павла Тичини і між ними "Соняшні клярнети", що мають у собі не тільки ознаки високої талановитости, а майже й геніяльності. У творах Тичини ми маємо чудову синтезу елементів української народної творчости і найкращих досягнень нової європейської поезії. У "Соняшних клярнетах" ми ніби чуємо передзвони старих київських церков і потужні гасла української національної революції.

Крім того, виступила група поетів і письменників - неоклясиків, як Зеров, Рильський, Филипович, Філянський. Гаслом їх було повернення "до джерел" себто до класичної греко-римської культури, що разом із християнством лягла в основу культури європейської.

Відродження почалось і в українському церковному житті. У 1921 р. була організована Українська Автокефальна Православна Церква, незалежна від церкви московської. Очолював її митрополит В. Липківський, палкий український патріот, людина глибокої віри і мудрости, що потім був замучений більшовиками.

Насильницький занепад українського національного руху

Потужний культурний рух, повище зображений, ми маємо повне право назвати українським ренесансом. Як і ренесанс італійський, він охопив собою всі галузі національного українського життя: політику в формі боротьби за свободу і державну незалежність, культуру матеріальну і духовну. У ньому ми маємо синтезу наших кращих традицій, з досягненням європейської культури, як старої класичної, так і нової. Він характеризується піднесенням і широким розмахом творчих сил українського народу. Як і в часи італійського ренесансу, на Україні з'явилась велика плеяда талановитих людей у галузі матеріальної, а особливо духовної культури. Тому ми маємо повне право стверджувати, що, коли б цей рух протривав якихось 20-30 років, Україна була б одною з передових країн Європи. На високому рівні стояло б наше сільське господарство, озброєне найкращими машинами українського виробництва. Коли й раніш Україна своїм хлібом і цукром годувала Росію та Європу, то тепер би вона, крім того, постачала у великій кількості м'ясо, яйця, тютюн, вовну, добрих коней, рогату худобу. Потужно розвинулась би на Україні також індустрія: видобуток вугілля, заліза, нікелю, марганцю, алюмінію; розвинулось би машинобудівництво, ткацька промисловість. Потужні електричні станції працювали б у першу чергу для України, а не для її поневолювачів.

Але цього не сталося. Холодний і сморідний вітер з півночі побив квіти нашого відродження, затроїв більшовицьким брудом душі частини українського народу, опаскудив наші кращі традиції, приніс із собою тяжке рабство як фізичне, так і моральне.

У першу чергу більшовики завдяки нашій роз'єднаності, з до-

*) Гл. попер. число "На Варті".

помогою зрадників українців типу Скрипника, Щорса, Юрка Коцюбинського, придушили нашу збройну боротьбу за незалежну Українську Державу. Перемога в галузі культури давалась більшовикам не так швидко і не так легко. Українські письменники, а особливо науковці ще кілька років боролися за право творити свою національну культуру. Це дійсно була боротьба і при тому свідомо. Центром її були Київ і Полтава.

Пам'ятаю, літом 1924 р., коли вже чітко визначився большевицький наступ на українську школу, науку і письменство, до Полтави приїхав декан історично-філологічного факультету Київського ІНО, відомий письменник Филипович. Він мав нараду з найбільше впливовими професорами Полтавського ІНО в справі спільної боротьби київських і полтавських науковців проти большевизації школи і науки на Україні. Ця нарада дала позитивні наслідки. Полтавські науковці до 1929 р. як у своїх викладах, так і в наукових працях міцно тримались на національних засадах. Полтавське Наукове Товариство при Академії Наук видавало свій збірник, що не мав нічого спільного з офіційним большевицьким марксизмом, при Полтавському ІНО видавались наукові записки, що теж були незалежними від большевицької ідеології.

Головним бастионом національної боротьби українців був "Союз Визволення України", заснований у Києві, при ньому була організована "Спілка Української Молоді" (СУМ). До СВУ увійшли найвидатніші українські науковці і громадські діячі не тільки з Києва, але й з інших міст України.

Але боротьба була нерівна. Большевики мали в своїх руках велику армію і безоглядне в своїй жорстокості ЧК, до того ще йому допомагали численні українці, свідомі і несвідомі зрадники своєї Батьківщини. Большевики діяли терором, підступом, затягуванням на свій бік людей — безпринципових, ласих на матеріальні блага, високі становища. Багато українських науковців, письменників, кооператорів, церковних діячів було заарештовано і знищено. У 1929-1930 р. було розгромлено СВУ. Це був тяжкий удар по українському відродженні, після якого воно занепало. Але не можна сказати, що культурний **український національний** рух зовсім зник. Ідеї українського ренесансу залишилися в душах національно свідомих українців і тепер знову оживають на еміграції і ширяться серед нашої молоді, що в майбутньому їх буде реалізувати на вільній Україні.

Український псевдоренесанс ХХ ст.*)

Як зазначено вище, одною з найважливіших умов національного відродження є свобода. На нашій Батьківщині, а також в інших поневолених Москвою країнах національне відродження розпочалось саме тому, що народи відчули бодай відносну свободу. Коли ж свобода придушується, коли діє терор, національна творчість підупадає і нарешті згасає. Коли у поневолених народів є бодай слабі прояви творчості, то це тому, що зовсім знищити свободу людини, зробити її абсолютним рабом ніяким терором не можна.

Отже той рух, що його деякі з наших письменників називають ренесансом і зв'язують його з гаслами жовтневої революції, проходив під великим тиском ВКП(б) і советської влади, при чому цей тиск все збільшувався і збільшувався.

Прибічники концепції, що її ми називаємо псевдоренесансом, проводять різку лінію між поглядами і напрямком політичної діяльності Леніна і Сталіна.

Мовляв, Сталін порушив гасла жовтневої революції, що відбили в собі погляди Леніна. Це є велике й шкідливе непорозуміння, причиною якого є відсутність ґрунтовних знань творів Леніна. Сталін нічого істотного свого в теорію большевизму не вніс: фактично він виконував те, що було накреслено Леніним. Саме Ленін розгорнув до подробиць теорію диктатури пролетаріату з її жахливим терором. Розуміло, що диктатура виключає всяку свободу. Про це з цілковитою відвер-

*) Для ошадження місця даємо цей розділ петітом. Ред.

тістю пише Ленін в своєму зверненні до мадярських робітників. “Щоб знищити кляси, потрібен період диктатури одної кляси, а саме тієї з пригнічених кляс, яка здібна не тільки скинути експлуататорів, не тільки здавити нещадно (сік!) їх спротив, але й порвати ідейно зо всією буржуазно-демократичною ідеологією, зі всім міщанським фразерством щодо **свободи** (підкреслення наше) і рівності взагалі” (Збір творів XXIV т., ст. 315).

Мало того, Ленін розробив програму повного поневолення суспільства, в тому числі не тільки “буржуазії”, а й самих робітників. З цього погляду дуже показова стаття Леніна “Як організувати соцзмагання”, написана 1918 р. (т. XXII, ст. 158-167). В ній Ленін писав: “Тисячі форм і засобів практичного обліку і контролю за багатими шахряями (жуліками) і дармоїдами повинні бути вироблені на практиці самими комунами, дрібними комірками (ячейками) в селі і в місті. Різноманітність тут є запорукою життєвості, запорукою в досягненні загальної єдиної мети: вичищення землі російської від всяких шкідливих комах, від блох-жуліків, від блощиць — багатих і т. інш., і т. інш. В одному місці посадять до тюрми десяток багатих, дюжину жуліків, півдюжини робітників, що уникують праці... В другому поставлять їх чистити клозети. В третьому видадуть їм після відбуття карцеру жовті пашпорти, щоб увесь нарід, до їх виправлення стежив за ними, як за шкідливими людьми. В четвертому розстріляють на місці одного з десяти винних в дармоїдстві”...

Кидається у вічі безмежна жорстокість цих всіх засобів поневолення суспільства, що їх радить Ленін. Ті, що не можуть бути визнані з його погляду за справжніх пролетаріїв — це не люди, а блохи, блощиці, взагалі комахи, яких без жалю слід нищити.

Але винищити всіх “буржуїв”, а особливо інтелігенцію не то що було неможливо, а не вигідно для самих большевиків, бо без неї не було можливості розбудувати державне життя. Це добре усвідомлював Ленін. А тому він радить ставити буржуазних фахівців в такі умови, щоб вони хочеш-не хочеш працювали для большевиків. Він вимагає створення масових обставин, “при яких буржуазний фахівець бачить, що йому **нема виходу** (підкреслення наше), що до старого суспільства вернутись не можна, а що він своє діло може робити тільки з комуністами”... (“Успіхи і труднощі советської влади” т. XXIV, ст. 67). “Організаційна творча дружна праця повинна стиснути буржуазних фахівців так, щоб вони примушені були іти в рядах пролетаріату, як би вони не опирались і боролись на кожному кроці”... (Промова на VIII з’їзді РКП(б) 1919 р., XXIV, ст. 124).

Інакше кажучи, Ленін радить організувати масове стеження за фахівцями і зв’язані з ним доноси. Але крім того, він радить діяти на фахівців і “рубльом”... На його думку, притягнення буржуазних фахівців на службу до большевиків — така сама важлива справа, що “для цього іти на жертви необхідно. Для цього заплатити хоч два мільярди — дурниця. Боятись цієї жертви було б дивацтвом, бо це означало б не розуміти тих завдань, що стоять перед нами” (т. XXIV, ст. 143). Всі ці засоби тиснення на суспільство, розстріли, ув’язнення, примусова праця, доноси, моральний тиск, переманювання на свій бік обіцянками всяких благ, — застосовувались большевиками в СРСР, а особливо на Україні, ще з того часу, як вони захопили в свої руки владу.

Сталін нічого нового не вніс. У частини українського суспільства існує думка, що Сталін впровадив в практику підсоветських робітників соцзмагання і зв’язане з ним ударництво. Але й це твердження не відповідає дійсності. Як ми бачили вище, Ленін навіть написав спеціальну статтю про соціалістичне соцзмагання.

Єдине, що належить Сталінові в галузі большевицького терору, це те, що він в кінці періоду НЕП-у, що був відпруженням після військового комунізму, кинув клич посилити клясову боротьбу.

Це було 1928 р., коли Сталін виступив з промовою на VIII-му з’їзді комсомолу. Приводом до виступу був т. з. Шахтінський судовий процес, жертвами якого була група інтелігентів, що їх обвинувачили в саботажі і шпionaжі на користь буржуазних держав. Сам факт діяльності такої організації Сталін в своїй промові пояснював послабленням большевицької пильності і боротьби з “клясовим ворогом” з боку комуністів-партійців і комсомольців. Тому він закликає посилити клясову боротьбу і організувати на виробництві і в советських установах контролю не тільки зверху, але й знизу, себто тотальне взаємне стеження всіх громадян СРСР і доноси. Виступ Сталіна мав дуже тяжкі наслідки: коли й раніше доноси були дуже поширені в советському суспільстві, то тепер вони набули неймовірних розмірів. Мало того, донос тепер розглядається як велика чеснота, особливо донос на рідних і близьких людей: чоловіка на жінку, жінки на чоловіка, дітей на батьків і навпаки. Донощики стають героями. Таким героєм, напр., став підліток Павлік Морозов, що доніс на свого батька, який в часи голоду приховав декілька кілограмів збіжжя і за це був заарештований і знищений большевицькою владою.

Другою рисою большевицького руху в описуваний нами період був його антинаціональний характер. В перші роки революції большевики ніби стояли на

засадах інтернаціоналізму, але за ним фактично крився російський шовінізм, прагнення росіян підкорити собі цілий світ. Леніна звичайно уявляють послідовним і переконаним інтернаціоналістом. Але в нього інтернаціоналізм був тільки тоненькою оболонкою, а насправді це був типовий москаль, що любив тільки своє, московське. Ось що про нього пише в своїх спогадах Н. Крупська: "Володя мало не пам'ять вичував Надсона і Некрасова, розрізнений томик "Анни Карениної" перечитав в сотий раз. Ми балетристику нашу (нікчемну частину того, що було в Пітері) залишили в Парижі, а тут ніде дістать російської книжки. Іноді з заздрістю читаємо об'яви букіністів про 28 томів Успенського, 10 томів Пушкіна і т. інш. Володя щось став, як навмисне, великим балетристом. І націоналіст відчайнний (підкреслення наше). На польських мистців його і калачем не заманеш, а підбрав, напр., у знайомих викинутій ними каталог Трет'яковської галереї і занурюється в нього неодноразово". (Н. Крупська. Спогад про Леніна, 1932, ст. 205).

Після жовтневої революції інтернаціоналізм у поглядах більшовиків поступово відходив на задній план, уступаючи місце російському націоналізмові. Разом з тим посилюється тиск на поневолені країни. Особливо це треба сказати про Україну, що її найбільше з усіх поневолених країн експлуатували й експлуатують більшовики. Можна з певністю сказати, що більшовицька українізація була в першу чергу вимушеним кроком, до якого спричинилися успіхи поневолених народів в галузі національної політики і культури, які вони здобули в перші роки революції. Крім того, українізація була підступним засобом виявити активних українців-інтелігентів, щоб потім зліквідувати їх.

Зрозуміло, що жорстока і підступна політика більшовиків не могла сприяти добробуту українського народу і розвитку його культури. **І коли якийсь розвиток все ж таки був, то цим Україна зобов'язана не більшовикам, не жовтневій революції, а національному рухові,** про який ми писали вище і який діяв всупереч більшовикам. Діяв він і через українців-патріотів, що свідомо працювали для своєї Батьківщини, так і через тих, що пішли на службу до більшовиків, а стійко були зв'язані з українськими традиціями. Відповідно ж до послаблення українського національного руху і посилення руху більшовицького, падала й українська культура як матеріальна, так і духовна.

Як і в першому розділі нашої праці, почнемо з сільського господарства. Вище ми відзначили, що сільське господарство на Україні в перші роки НЕП-у почало дуже швидко розвиватись. Такий розвиток тривав лише до 1926-1927 р. Більшовики починають поступово прибирати до своїх рук село; сільське господарство починає занепадати. Якраз в 1927-1928 році більшовики посидено вивозили з України рогату худобу. Через Полтаву до північної станції переганялись величезні гурти худоби, переважно старої української породи, яка потім майже вивелась на Україні.

Є всі підстави твердити, що політика більшовиків в галузі сільського господарства в Україні мала протиукраїнський характер.

Україну більшовики експлуатували незрівняно більше, ніж Московщину. Крім того, про це свідчить факт "затирання" і навіть переслідування наших винаходів в галузі сільського господарства. Ще до жовтневої революції велику й корисну роботу провадив славетний учений садовод Семиренко, що вивів декілька нових сортів овочевих дерев. Він деякою мірою нагадував відомого американського садовода Бербанка. Після революції більшовики відібрали у нього садівництво. В пресі з'явилися статті, в яких Семиренко виставлявся, як буржуй, що захопив селянську землю і тяжко експлуатував селян. Кінець-кінцем Семиренко був заарештований і безслідно зник. А тимчасом більшовики вивели мало не в генії садовода Мічуріна, що зовсім не був ученим і багато дечого запозичив у Семиренка.

Але справжній погром сільського господарства на Україні почався з 1929 р., коли більшовики запровадили т. зв. колективізацію. Першими жертвами її, як і в початку більшовицької революції, впали заможні селяни, і не тільки ті, що були заможними перед революцією, а й ті, що стали такими після неї. Це були кращі господарі, що багато й розумно працювали й завели в себе добрий реманент. Зрозуміло, що вони не хотіли йти в колгоспи. Більшовики їх розкуркулювали, себто забирали у них майно і викидали з родинами з їх власних осель, а частинно й вивозили за межі України в концентраційні табори. Але далі жертвами "розкуркулювання" стають і незаможні селяни, що не хотіли йти в колгоспи. Тому вже в перші роки колективізації в Україні було багато людських жертв. Насильна більшовицька колективізація призвела до катастрофального падіння сільського господарства. По перше, протягом декількох років більшовики не змогли організувати праці в колгоспах. Кращі господарі частково були вивезені з України, частково самі покинули свої оселі й переселилися на Донбас, на Волгу та в інші місцевості, де вони могли почувати себе безпечніше. А ті, що залишилися в колгоспах, працювали дуже неохоче. Крім того, на Україні значно зменшилась кількість і погіршилась якість робочої худоби — коней і волів. Як сказано вище, більшовики почали масово вивозити з України рогату худобу ще перед колекти-

Представництво УНРади у Франції, Український Центральний Громадський Комітет у Франції, Товариство Бувших Вояків Армії УНР у Франції та Союз Бувших Українських Вояків у Канаді

з сумом глибоким і жалем великим сповіщають, що 29. V. 1952 р. в Парижі, після тяжкої хвороби, прийнявши Св. Тайни Христові, спочив навіки на 74 році життя

генерал-полковник

МИХАЙЛО ОМЕЛ'ЯНОВИЧ-ПАВЛЕНКО

Командуючий Армією УНР і Начальний Вожд УГА, Командуючий військом в Зимовому Поході 1919-1920 рр., Голова Вищої Військової Ради, Військовий Міністер Уряду УНР, Голова Європейської Федерації Українських Комбатантів, лицар орденських відзначень: Залізного Хреста, Хреста Симона Петлюри та пропам'ятної відзнаки УГА, і кількох чужинецьких орденів.

Похорон відбувся 31. V. 1952 р. з української православної церкви в Парижі на цвинтарі "Пер-Ляшез"

візацією, а в часи колективізації вивіз цей набув характеру безоглядного грабунку. Крім того, багато худоби гинуло в самих колгоспах через відсутність належного догляду. Нарешті, зменшилась в Україні і кількість сільсько-господарчих машин. Перед революцією більша частина їх була зосереджена по економіях і заможніших селянських господарствах. Уже в перші роки революції частина їх була знищена, частина попала в неналежні руки і була зіпсована. Нищення й псування сільсько-господарських машин ще більше мало місце в часи большевицької колективізації. В наслідок всього цього частина землі на Україні залишилась необробленою, а частина була оброблена дуже небало. Наші родючі поля були густо вкриті бур'яном.

На дуже низькому стані наше сільське господарство перебувало не тільки в перші роки колективізації, а і в 1934 р., себто п'ять років пізніше. Для ілюстрації цього твердження наведу деякі факти із своїх спостережень. В 1912 р. мені довелося проїздити зі станції Карлівки на Полтавщині до села Орчикова Чернечина. Це терени можливо найкращої в світі чорноземлі. Був кінець липня. З обох боків дороги розляглися широкі лани пшениці. Вона вже була вижата, і землю вкривала стерня... Товсті стеблини, майже в мізинець завтовщини і між ними жодної травички, тільки чорна, як сажа земля. Ниви були вкриті довгими і густими рядами кіп. Як мені казали потім, коло 30 кіп на десятині, і з кожної копи по 8 пудів пшениці. Цією ж самою дорогою довелось мені йти літом 1934 р. Хліб ще стояв на пні. Але який же жалюгідний вигляд він мав. Збіжжя було вкриті бур'янами: волошками, осотом та інш. Стеблини пшениці були тоненькі й низькі, колосочки маленькі. Проходячи селами, я звернув увагу на те, що я рідко зустрічав у них людей і зовсім не бачив собак. Перед самою Чернечиною, по течії річки Орчика, розіслався широкий луг. Колись перед революцією на ньому паслись великі отари овець і стада рогатої худоби. Серед літа трава на ньому була витоптана, так, що в багатьох місцях чорніла земля. Тепер я не бачив тут жодної тварини, а луг був вкритий високою травою, між якою рясніли квіти... Буяла природа, але людської руки тут не було видно. В самій Чернечині я побачив силу розвалених хат, мало зустрічав на улицах людей і зовсім не бачив корів і овець і навіть собак і котів. А ввечері я не чув співів, що до революції звичайно розлягались по наших селах. Село вимерло: із 5 тисяч мешканців залишилась тисяча, та й їм було не до співів.*)

*) Ця праця разом з дальшими розділами появиться в найближчому часі в окремих виданнях у в-ві "На Варті".

НА ВАРТІ

Не знаєш гасла — боронись!
Освячений держу я спис,
Я попіл бороню батьків,
Героїв славу, честь борців.

Зухвальче, чолом, зором ниць!
Тут недоторканість гробниць,
Багаття і священий дуб
І Володимирів тризуб.

ЗЕНОН КОССАК

РАДІСТЬ ТВОРЧОГО ЖИТТЯ*

Радість життя, сила життєвої радості — це справа внутрішньої суті людини, її характеру, її життєвої постави, її світогляду, сили, її творчих потенцій-спроможностей і волі.

Твердять, що людина носить у собі свою радість, що тільки від неї самої залежить, чи житиме вона в радості чи ні. Здається — це твердження дасть нам змогу зрозуміти ці вдачі, що серед найтрудніших життєвих ускладнень і ударів не затрачують погоди духа.

Це тому, що навіть в обличчі смерті великі героїчні постаті були осяяні яснотою і промінювали радістю; тому римляни, виплекуючи чистий героїзм “солонко й гарно” (“дульце ет декорум”) гинули за батьківщину, кристалізуючи етичні й естетичні первні суспільного життя; тому Святослав Завойовник ясно зустрічав найбільшу небезпеку, що йшла від ворогів і дав нам приклад бойово-лицарського стилю життя. Тих людей насичувала природня сила радості й пристрасть життя, їх опянювала свідомість, що можуть творчо проявлятися і своїми внутрішніми вартостями карбувати основи кращого порядку світа. Вони розуміли життя, як напір накопичених сил до творчості. Багатство творчих сил, що мали їх у собі — робило їх непосидючими і динамічними, здобувчими й невгнутими героями життя. Нічого дивного, що на них тужливо споглядає сучасна пасивна й залякана людина, що під напором ворогів попадає в пригнічення й моральну резигнацію.

**

Сильний життєвий та ідеєю творчості обоснований світогляд, що його голосить націоналізм, дає змогу покласти тривкі основи під справжню радість життя.

Філософія націоналізму твердить, що життя це боротьба, що є воно вічним ростом, вічним ставанням у безконечну досконалюючу вісь. Людина має в собі Богом дані творчі потенції, що їх мусить розвивати до найбільшої досконалості, плекаючи кращі вартості в собі і виявляти їх, створюючи кращу дійсність і кращий стиль життя. Людина є покликана до життя, щоб сповнити певну творчу роллю. Гідне сповнення творчого завдання — робить наше життя кращим і радісним, хоч як трудно приходило би змагання з противенствами. Радість життя в боротьбі й тяжких зусиллях є прикметою вищих людей і своєрідних аристократів життя.

**

Коли б ви все пам'ятали про потребу бути творчими і вічно прагнули розвивати свої творчі вартості, щоб наситити ними світ і підносити його.

*) Друкуємо з черги другу статтю З. Коссака з львівського журналу “Дорога” ч. 5. р. 1937, підписану теж тільки ініціалом К.

Коли б ви, спрагнені творчого вияву, були невгнуті і без хитань простували до цілей, але ж впарі з тим були беззависні й шляхетні в суперництві.

Коли б ви уміли дати оцінку вартостей і гідно признати вагу й вищість ваших співзмагунів. Ваша закоханість у кращих вартостях і кращій творчості мусить бути така велика, щоб уміли ви признати їх у тих, що їх хочете перевищити.

Перевищуйте суперників і старайтеся, щоб, зберігаючи чистоту своєї совісти і моральну силу своєї душі, уміли гідно цінити тих, що є вищі від вас у своїй суті. Це таке важне в суспільному житті, де гієрархія вартостей і компетенцій рішає про лад і шляхетність взаємовідношень. Хай не бавить вас блискучий ефект у житті, але досконалий творчий чин. Жийте культурою суті, а не культурою форми, чи радше й культурою форми, що має бути виявом суті.

Ви мусите жити прагненням бачити світ кращим, як він є і весь молодечий запал і всю потенцію творчих сил віддати здійсненню цього прагнення. У своєму обожанні творчости у всесторонньому розумінні — вмійте цінити носіїв праці — людей, тобто вмійте зберігати пошану до праці чорних рук, праці інтелектуалістів-науковців і мистців, пам'ятаючи, що на життя складається цілість і що найрізномодніша праця виповнює цілість творчого життя людей. Вітайте радісно між собою тих, що навіть найчорнішою працею живуть, — вітайте їх як рівних або вищих собі, бо творча праця є основою гідно сповнюваного життя — а те родить права і робить з людини пана-володаря життя.

Через творчість ідіть до радості життя, хай ця ж радість жене вас до творчого життя і робить вас дужими!

В. БІРЧАК

ГОДИННИК

Переді мною на столі годинник — лежма. Блискучим склом усміхається довголітній, невідступний друг і завжди, в одню й одно співає свою пісню:

— Тик, так!

Доходить північ. Незабаром піду спати й положу його під подушку, але й це не виведе його з рівноваги. Буду засипляти, а він з-під подушки: — Тик, так!

Встану рано і перший мій погляд упаде на нього. А він знову всміхнеться і знову прошепче до мене: — Тик, так!

І так увесь день. І чи буду я завтра йти в дощі, чи в грізну бурю, як грім розріже небо своїм блиском-гуком, чи може вийде ясне сонце й позолотить увесь світ, чи на буйному морі буде мене завтра гойдати корабель, все одно, мій годинник буде однаково тикати в моїй кишені, чи в моїй руці, однаково шептати: — Тик, так!

Але в мене ще й другий годинник, довгий стінний, що йде тільки тоді, коли завішений прямовісно. Виведе його якабудь дрібниці з прямовісного положення, шкутильгає як інвалід, що має одну дерев'яну ногу. Шкутильгає, стогне: — Мені зле,

мені зле!... Хочеш його поправити й пересунути на пару міліметрів увліво — гупає як дерев'яною ногою по камені: — Мені зле, мені зле!... Посунеш ще далі, стає, хоч і накручений.

Хочу мати серце як малий годинник, сильне, тверде, повне таємничих, незбагнаних сил життя. Хочу вміти біду перенести й завжди над собою панувати. Прийде буря, чи воєнна хуртовина й до основ понищить моє домівство, не нарікаю, бо знаю, що наріканням, стогоном і сльозами не відбудую я своєї хати, тільки одним ділом. Отже: без скарги і жалю до праці! Вітер ніколи очей мені не завіє, бо завжди приготований на нього. А впаде нещастя на мене, чи на увесь мій рід — чоло піднесене вгору, уста німі, а діло знову кипить у моїй руці.

Товаришів, яких дрібні невдачі розхвилювали й вони стогнуть, проклинають увесь світ і себе й знеохочені опускають руки, коли найбільше треба діл — я давно кинув за собою. Через пропасті й огонь я вже перейшов і знову я на горі і скарби душі зі мною.

“НАРОД І ПРОВІДНИК” У ПОЕТИЧНІЙ ВІЗІЇ І. ФРАНКА І В СВІТЛІ ЕТНОПСИХОЛОГІЇ

(Продовження*)

ПОНЯТТЯ ЮРБИ ТА ЇЇ ХАРАКТЕРИСТИКА

Підчас коли маса, що про неї була мова попередньо, існує в стані простірною розпорошення (напр. “народні маси Сполучених Держав”), — то, щоб повстала юрба, треба скупчення людей в **одному місці і в одному часі**. Треба далі, щоб у цьому зборищі людей заіснував один спільний почуттєвий психічний стан напр. гніву, обурення, ненависти, подиву, жалощів ітд. Якась подія, якийсь випадок, чи вістка спричинюють одночасно те, що люди збираються разом і що якийсь сильний психічний стан душі захоплює всіх разом і тим способом стають вони початком творення юрби. Справу найкраще вяснить приклад, взятий саме із “Мойсея”. Після цього, як Датан перевів постанову про заборону Мойсеєві промовляти до народу, Мойсей появляється перед шатром Єгови, що й стає причиною збіговища:

А в тім таборі гомін і рух,

Біганина і крики;

Із шатрів вибігає народ

І малий і великий.

Що таке? Чи де ворог іде

Чи впав звір у тенета?

Ні, Мойсей. Глянь, Мойсей виходжа

Із свого намета.

Несподівана поява Мойсея і його наближення до каменя, із якого звик він промовляти, викликує насамперед почуттєвий психічний відрух **зацікавлення**, що виваблює Ізраїльтян із їхніх наметів та поступово перемінюється в **стан збентеження**, із домішкою страху, коли приввні помічають, що Мойсей скеровується до каменя, немов із наміром пророчити. Цей психічний стан мішаних почуттів зацікавлення, здивовання, збентеження і остраху має схильність перейти в ненависть і досаду та виявитися в актах помсти. Перші позначки тієї тенденції зазначаються в вожака юрби Датана, що про нього пише Франко:

Ось між чільними вже Авірон

Червоніє з досади,

А середнім щось шепче Датан,

Лихий демон громади.

Початково це мішаний психічний стан, що його ми кількома рисками відтворили, появляється в кожній людині, приналежній до гурта чи зборища, яке відтак перемінюється в юрбу, — незалежно від цього, що діється в нутрі другого учасника юрби. Але не треба забувати, що кожний почуттєвий стан, напр. страху і збентеження, виявляється в вигляді лиця (міміці), рухах і поведінці (гестиці) та сприймається другими учасниками юрби. Відомо, що вигляд і поведінка особи, що лякається, “викликує”, “навиває” страх на цього, що на неї дивиться, чи пак побільшує вже існуючий в глядача стан залякання. Маємо тут до діла наче б із “внутрішнім відзеркалюванням” **чужих** почуттів у **власній** душі через вигляд обличчя і поставу тіла других осіб. Легко собі уявити, до якого ступеня інтензивности сили можуть дійти наші почуттєві стани напр. страху чи гніву, коли

*) Гл. попер. число “На Варгі”.

ми оточені гуртом людей, у яких вигляд обличчя виявляє подібні почуттєві стани страху чи гніву, які, сприймані нами, кожний зокрема діють у напрямку зміцнення наших власних почуттів. Так, як в явищах “електричної індукції” навантажений електричністю предмет може впливати на ненаелектризований у напрямку викликання чи зміцнення у другому електричного напняття, — так при “психічній індукції” у юрбі почуття поодиноких учасників юрби немов “переносяться” з одиниці на одиницю і “передаючись” другим, “охоплюють” цілу юрбу тим переходом від однієї одиниці до другої і знов вертаються назад до першої, — при тому постійно зміцнюючись. Не дивно, що постороння людина, яка щойно вступає в юрбу і цьому процесові “психічної індукції” нараз підлягає, наскільки усвідомлює собі те, що в ній діється, — має враження, немов би від юрби виходила якась психічна таємна сила та охоплювала її душу із метою завододити нею подібно, як це діється із людською душею, що піддається так званій “гіпнозі”.

І. Франко по-містецькому віддав цю глибоку переміну індивідуальної поодинокі душі під впливом дії юрби в іншому, кінцевому розділі “Мойсея”, коли ізраїльська молодь гуртом, всупереч старшому поколінню, зривається до бою:

І зірвався той крик, мов орел,
Над німою юрбою,
Покотився луною до гір
“До походу! До бою!”

Ще момент — і прокинуться всі
З остовпіння тулого,
І не знатиме жаден, що вмить
Приступило до нього.

У цих останніх рядках І. Франко схопив і висказав основне переживання в юрбі, що дає право психології переводити порівняння поміж психічними станами гіпнози, в яких воля гіпнозизера накидає приспаній людині чужі їй почуття й переживання, — із психічними переживаннями людини в юрбі. До людини в юрбі “щось приступає”, “щось нею володіє”. Це “настрій” юрби, стан душі юрби, що його поодинокі людина, підлягаючи йому та переймаючи його — може одначе відчувати, як чужу таємну силу. Діяння збірного стану душі юрби не тільки зазначуються в переживанні поодинокі людей, що є в юрбі, — але може довести до цілковитої і повної зміни їх звичайної поведінки. Людина, що як “поодинокі людина” сама про себе була, як кажемо, “порядна”, остророжна і боязка, може під впливом юрби діяти незгідно із своєю вдачею, брати напр. участь у бешкетях і насильствах, лінчувати, як то нераз траплялося, муринів, учасничати в погромах, та не розуміти відтак, — коли промине час впливу юрби, — своєї власної поведінки. Італійський психолог Сігеле написав книжку про “злочинну юрбу” в якій представив багато випадків, коли незлочинні, ввійшовши в юрбу чи утворивши юрбу, — поводитися як злочинці. Історія революцій дає багато прикладів “злочинних юрб” що не склалися із злочинців, як з другого боку “геройських”, що не мали в себе героїв. Такий саме випадок змалював нам Франко в згаданому останньому розділі “Мойсея”, представляючи в кількох рядках глибоку внутрішню переміну ізраїльського люду, що сто-тисячною юрбою підіймається у похід:

Ще момент — і Єгошуї крик
Гирл сто тисяч повторить;
Із номадів лінєвих ся мить
Люд героїв сотворить.

Ця внутрішня переміна знаходить тут свій повний вияв у цілковито зміненій поведінці якщо порівняти її з образом ізраїльського народу в початкових строфах “Мойсея”. Народ, що про нього була мова, як про “кочовисько ледаче”, замінюється в гурт непоборних воявників, що про нього говорить Франко:

Задуднять — і пустині пісок
На болото замісять,
Авірона камінням побють,
А Датана повісять.

Через гори полинуть, як птах,
Йордан в бризки розкроплять,
Єрихонські мури, мов лід
Звуком трубним розтоплять.

Не тільки поодинокі душі поодиноких людей підлягають глибоким змінам під впливом духа юрби, але і юрба, як цілість, міняє часто свої настрої і психічні стани. Прикладом знову послужить нам місце з “Мойсея”. Датан, підіймаючи Мойсея на глум, пропонує дати йому, як найвідповідніше для нього, зайняття громадської няньки:

Майстер він говорити казки,
Милянну пускати баньку,
То ж приставмо його до дітей
За громадською няньку.

Юрба реагує з початку сміхом, веселістю, але негайно і неждано цей настрій веселости переходить в грізну настанову помсти й гніву:

Так сказав він, і регіт піднявсь,
А з тим реготом впарі
По народі йшов клекіт глухий
Мов у градовій хмарі.

Але і цей настрій помсти виявляє себе нетривким, уступаючи знову місце таємному страху:

За каміння. Він кпить собі з нас,
Так як кпив разів много.
Хай загине він краще один,
Як ми всі через нього.

“Хай загине!” — кругом загуло
І ось тут йому й амінь.
Тільки диво — ні одна рука
Не сягнула по камінь.

Отже душа юрби характеризується, — так могли б ми мабуть зібрати остаточні висліди нашої психологічної аналізи, — скрайною непостійністю, незрівноваженістю, хиткістю почуттів і настроїв. Подібно, як душа загипнотизованої людини, що внаслідок “приспання”, послаблення розуму і волі — визначається надмірною податливістю на чужі впливи, себто тзв. у психології **сугестивністю**.

РЕГРЕСІЯ (УПЕРВІСНЕННЯ) ЛЮДСЬКОЇ ДУШІ В ЮРБІ

Змінливістю людських душ у юрбі, їх непостійність, що виявляється переходом від настрою до настрою, від почуття до почуття, від звичних, усталених щоденних поведінок, — до несподіваних, непередбачених, відмінних, — не є однак в цілості позбавлена **деякої постійної напрямленості**. Можна сказати, що в загальному зміни у психіках людей у юрбі довершуються в напрямку **нижчого рівня**. Якщо цим рівнем психічного життя вважати розум, критичну свідому думку, що контролює зміслове знання, та далі свідоме хотіння,

волю, яка володіє гонами, пристрастями і виявами почування, — то треба ствердити, що в загальному зміни психіки в юрбі йдуть — як і в гіпнозі — в напрямку “приспання”, “послаблення”, “відсунення на задній плян” і “загальмування”, свідомого, критичного мислення і хотіння та розбудження і оживлення напівсвідомого, сліпого почування, “темних”, непрояснених світлом розуму намагань гону вищитися, гону до боротьби і агресії, несвідомого нахилу підкорюватися переможній силі, піддаватися магічним пересудам і віруванням.

Отже в загальному зміни психіки змагають у юрбі не до підвищення і удосконалення, але до упервіснення психічного життя. Діється часто, так наче б найпростіші і первісні порухи і вияви душі, що спільні нам з тваринами, і що були притаманні колишнім півдиким, первісним, ще печерним людям, — брали верх над оформленою поступами суспільно-культурного життя, вищою, свідомою сферою думки й волі. Діється часто в юрбі так, наче б замкнені в темних печерах нашої душі “тіні забутих предків” — (щоб вжити гарного вислову Коцюбинського) — визволювалися із своїх темниць та починали верховодити над нашим психічним життям, — так довго прнаймні, як довго підлягаємо дії юрби. Цей поворот юрби до первісного психічного життя, це психічне упервіснення називаємо в психології латинським терміном “регресія”, — що означає “відступ”, “поворот назад”. Отже змінлива психіка юрби є схильна до регресії. Юрба в “Мойсею”, що міняє свою глибоку пошану до того, кого “батьки і діти звали батьком народу”, — на настанову ненависти і первісної жорстокости, — юрба, що її руки сягають по каміння, а уста проголошують присуд смерті:

За каміння. Він кпить собі з нас,
Так як кпив разів много.
Хай загине він краще один,
Як ми всі через нього

— ставить нам наглядно перед очі явище такої регресії. Йдеться тут про поворот до первісного здичавіння підо впливом інстинктів і жорстокости, жадоби агресії і помсти, які виломлюються з-під контролю розуму і свідомої волі і як “тіні забутих предків”, беруть під свою владу людську душу.

ДЖЕРЕЛА СУГЕСТІЇ В ЮРБИ

Якщо порівняємо стан душі людини у юрбі із “гіпноїдним” станом душі гіпнотизованого та якщо говоримо про сугестивність душі юрби то, наскільки наше порівняння має бути повне, — треба поставити собі питання: де тут шукати гіпнотизера і де найти джерела сугестії?

Ролью гіпнотизера може з великим успіхом сповнювати — як доказує психологія — сама юрба, **розглядана як цілість**. У самій юрбі треба шукати джерела сугестій, при чому вихідними точками сугерованих, піддаваних за посередництвом юрби почуттів і настанов, є часто деякі люди, які вміють і можуть використати для своїх цілей психічну регресію, що про неї була власне мова.

Юрба своєю порівняльною могутністю, своєю динамікою, — подібно як особа гіпнотизера, — “накидається” силою своєї імпазантності поодиноким її учасникам, та пробуджує в них, — дією згаданої регресії, — первісний інстинкт коритися і піддаватися непереможній силі, яку юрба собою уявляє. Одноманітністю — шемрінням голосів, ритмом тисячів кроків, повторністю оптичних вражень одноманітних

у своїй нерозрізняльності облич, — юрба діє як гіпнотизер “пасами” (тобто одноманітними порухами рук), — “присипляюче” на розум і вищі функції душі. Як бачимо, не трудно розуміти, як збірна особа юрби може заступити особу гіпнотизера. Що у юрбі усе знаходяться Датани і Авірони, які глумом “про громадську няньку” чи наклепом про “зраду народу” розбурхують почуття юрби, до яких юрба все готова та “грають” на них для своєї користі, — цього вчать нас досвіди історії усіх часів і усіх народів. Обставина, що юрба слухає Датанів і Авіронів, є доказом її сугестивності, тобто глибокої потреби йти за чиймись “сугестіями”, за чиймись проводом, за проводом демагогів, тобто дослівно “вожаків товпи”, якщо не за провідниками народу, вождями, що прикметами своєї душі вміють і можуть перемінити у **масу і юрбу** тих, що

...підуть в безвість віків,
Повні туги і жаху
Простувать в ході духові шлях,
І вмирати на шляху.

Про провідника, що **масу і юрбу в народ переміняє** — в наступному розділі.

(Дальший тяг в окремому книжковому виданні)

М. СЕРДЮК

ОБ'ЄДНАЙМО СУМІВСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ

(3 листа до редакції б. голови ЦК СУМ)

Мені здається, настав час організувати асоціацію письменників та журналістів СУМ-у. В цьому лежить потрібна користь: 1 — підняти ще на вищий щабель сумівську пресу; 2 — позбавити письменників від консервування закінчених творів з причин фінансової скрути та 3 — до певної міри звільнити книжковий ринок від появи нової літературної макулятури. Бо кожний новий твір, виданий цією асоціацією, попередньо пройде через її апробаційний фільтр. Громадянство всіх країн радо дасть гроші на фонд сумівських письменників та журналістів.

Цю велику цінність — творців живого українського слова — мусимо берегти та шанувати, створивши відповідні сприятливі умови до їхньої продуктивної праці, щоб, повернувшись на вільну Україну, нам ніхто не міг закинути непростимого невігластва.

Чи турбує кого злиденна доля талановитого письменника Леоніда Полтави, одного із перших співтворців сумівської преси? Мабуть ні. Коли було б інакше, не дове-

лося б редакторові “Українця-Часу” бити на сполох, апелюючи до українського громадянства в справі письменника і його писань.

Чи запрошено до співпраці молодого письменника і журналіста Миколу Щербака, першого редактора “Авангарду” та “Сумівця”? Це ж він, не покладаючи рук, в найтяжчих часах формував сумівські часописи та газети. Чому не чути в нашій пресі редактора “Соборника” Якова Емця?

Не кожний уміє з невимовною силою любити свою Україну, щоб так глибоко ненавидіти її пекельного ворога, як це силою слова показав Петро Карпенко-Кривич в своєму творі “Москва”.

Де популярний сумівський гуморист Підкова?..

Не ставлю собі за мету пригадувати всіх сумівських письменників та журналістів, але перелистуючи “Авангард” та іншу сумівську періодичну пресу, потрапляєш на їх імена. Їх слід повернути назад до СУМ-у. Вірю: вони повернуться та радо віддадуть свої сили й мистецький хист справі СУМ-у.

Д. К-ий

СЛІДАМИ ІВАНА ФРАНКА

(Мандрівницький спогад)

Гей же в дорогу, в ясну путь,
Вольним повітрям дихнуть..."

І. Франко: В дорогу.

— Сьогодні йдемо на Криворівню і далі вздовж Черемоша. Ночівля в Жаб'ї.

Такий плян дороги накреслив коротко провідник.

Хлопці зраділи.

— Отже таки побачу головатицю в Черемоші! Хай мене раки з'їдять, якщо не спіймаю живцем! — захопився Остап.

— Ти за рибкою, а ми, друже Михайле, підемо шукати в Криворівні Франкових слідів, — озвався Борис, відомий у нашому гурті Франкознавець.

— Не забувай, мій любий учений педанте, — пробує огризтись Остап, — що та головатиця, яку я маю на приміті, теж може дещо розказати про Франка. То ж то її бабуся попала в руки Юри Шикманюка.*) Але ви, книжники, шукаєте Франка тільки в книжках. Справді, він понаписував так багато, що вам важко поза книжками знайти ще щось гідне уваги. Але добре, що ми тебе, Борисе, витягли на мандрівку. Навчимо і рибу ловити, і гриби збирати — "в стилі" Івана Франка. То була його пристрасть!

*

У Криворівні ми зупинилися. Вступили до гуцула — різьбаря Василя Якіб'юка, що то в нього проводив Франко літній відпочинок. Побувши в хатині, побалакавши з господарем, ми виразно відчули, що щось з поетового

духа витало в цілій атмосфері. Хтось згадав навіть стародавнього Цицерона. Бо вже Цицерон зробив вірне психологічне спостереження, що місця, де жили великі люди, викликають у нас високі почуття і якийсь особливий настрій. Це він спостеріг сам на собі підчас свого побуту в Атенах, де відвідав ті місця, куди ходив божественний Платон та інші мудреці сонячної Геллади. З великим піетизмом показував нам Якіб'юк листки, писані до нього Франковою рукою, фотокартки, а навіть якийсь коректурний лист з однієї Франкової наукової розвідки.

— Отією стежкою, — показував нам, — любив Франко ходити до джерела, що он там коло тих дерев.

Показав нам пам'ятковий камінь з виритим на ньому написом:

В честь
Іванові Франкові
Гуцульщина
1916-1926

Пам'ятник лежав під кущем, бо польська влада не дозволила його відкрити.

Ми оглядали, слухали, пригадували і комбінували відомі нам факти з Франкового життя.

Ми полюбили його в цю хвилину за його любов до природи, за духа непосидючого, за мандрівки далекі по всіх усядах нашої країни.

*) "Як Юра Шикманюк брив Черемош" — повість І. Франка.

— Якось дивно, — заговорив наш “учений”, — що Франко, поет такого палкого серця, любив якраз холоднокровні риби та бліді, “безкровні” гриби. Я читав раз, що в його хаті було на стінах повно різних картин з рибами.

Це зауваження було таке комічно несподіване, що викликало бурхливий регіт. Тільки Остап був спокійний і поважний.

— Як тобі сказати?... — кинув він по хвилині задуми. — У кожній стихії є своєрідна краса. Вода промовляє до нас чимсь момутнім, первісним. Гете глибоко відчув цю первісну силу й красу, пишучи свого “Рибалку”. Буває, що відчуваєш, ніби вода тебе заворожує. Отак нераз цілими годинами слухав би Черемошового шуму, шелоту його таємних глибин, стежив би, як він рветься все далі й далі. Не в самих рибах річ. Або гриби. Гадаєте, Франка манила сама тільки утилітарна сторінка грибозбирання? Хто має видюще око, той бачить і в грибах дещо більше, бачить первісний порив матерії до життя. А втім, треба й те сказати, що в риболовлі та грибозборі проявляються сильні атавістичні інстинкти. В цих потягах поета є крім поетичної сторінки, щось туге селянське, таке властиве Франковій вдачі.

Франко любив природу як дитина село. Тяга до мандрівок прокинулася у нього вже в останніх роках гімназійної науки. Після закінчення сьомої кляси пустився він уперше в дальшу мандрівку на Стрий — Синевідсько — Бубнище — Мізунь — Велдіж — Лолін — Дрогобич — Волосянка. В 1884 р. брав він участь у великій студентській мандрівці від Дрогобича до Ворохти. Тоді то й склав поет відомий вірш “В дорогу”, що згодом став улюбленою піснею українських пластунів.

Куди тільки не мандрував Франко, де не проводив літніх місяців! Бував і на Гуцульщині, і в наддністрянських околицях, і на Поділлі, і в Києві золотOVERХому...

Тим то невичерпне було в нього джерело пізнання природи і людей.

Живому зв'язкові з природою треба завдячувати те, що описи природи, на які багата Франкова творчість, мають у собі стільки невимушеної краси. Немає в них нічого штучного ні сентиментального, натомість є глибоке відчуття сили, що пульсує в живому величому організмі природи. Франко ніколи не стратив цього живого чуття в відношенні до природи, це ви ствердите самі, коли будете читати його твори, починаючи з молодечої повісти “*Voas constrictor*” і закінчуючи повною глибокого філософічного роздуму “Лісовою ідилією” в збірці “*Semper tiro*”.

Франко любив живу й конкретну дійсність, так як любив живу і конкретну людину. Він викривав фальш таких ідеологій, які, будуючи чарівні замки ніби для всього людства, готові були без жалю ламати життя тисячам живих і конкретних одиниць. Після неспокійних шукань, на які багата його молодість, Франко дійшов до твердого переконання, що тільки праця для рідного народу може виповнити вщерть людське життя, даючи останньому найглибший зміст. На вершинах своєї творчости, в поемі “Мойсей” Франко розвинув погляд про вирішальне значення духових скарбів у житті нації. Могутнім молотом свого духа він і кував увесь вік такі скарби, не покладаючи рук, перемагаючи важні сумніви, ведений любов'ю, якої не охолоджує свідомість хиб народу

Бо люблю я тебе не лише
За твою добру владу,
А й за хибн та злоби твої,
Хоч над ними і плачу.

(“Мойсей”, X пісня).

Отак ведуть нас сліди Івана Франка по стежках і дорогах рідного краю, де манить річка і ліс, а далі в гущу народного життя і звідти до варстату праці і творчости — для добра нації.

ДНІПРОВЕ КОЛІНО, ПРИОЗІВ'Я ТА КУРСЬКА МАГНІТНА АНОМАЛІЯ

Дніпрове коліно є в загибі Дніпра і вміщає найважливіші родовища металевих руд: залізної в Кривому Розі та мanganової коло м. Нікополя. Криворізька залізна руда є по чистоті найкраща, а по уміщенню металевого заліза це родовище напотужніше на Сході Європи. Нікопольське родовище мanganової руди по уміщенню металу є найбільше в світі. Крім цих головних копалин в районі знаходяться залізання графіту, охри (мета-

Найбільші продукційні осередки Дніпрового коліна: Січеслав (за царату — Катеринослав, а за советів — Дніпропетровське), Запоріжжя, Кам'янське, Нікополь і Кривий Ріг. Зазначені міста, крім останнього, є також річними пристанями. Майже всі вони є також залізничними вузлами. Головний порт і суднобудівельний центр є Миколаїв. Менше значення має порт Херсон. Всі осередки близькі до моря (130-200 км.), розпоряджають також

лева фарба), бурого вугілля, каоліну, взагалі вогнетривалих глин, залізистих кварцитів і інш. Тут в Запоріжжі збудована найпотужніша в Європі гідро-електростанція, що постачає 558,000 квт енергії. Отже район цей послужив базою для створення потужної важкої промисловости на власній сировині, кольорової на привозній сировині та на дешевій гідроенергії і постачає дешево буре вугілля для споживчої промисловости, зокрема цукроварської.

водною артерією — Дніпром, хоч найбільше вантажів перевозиться залізницями. Промислові підприємства тут належать до найбільших в Україні і, завдяки енергії Дніпрельстану, постачають найбільше якісних металів (електро-сталі, алюмінію).

Криворізьке родовище залізної руди простяглося вздовж горішнього Інгульця майже на 100 км. при ширині смуги 2-6 км. Грубшина рудних верств коливається: 45-65 м., доходючи до 100 й 150 метрів. Особливість криворізької руди по-

лягає в її великій чистоті (95% складають гематити, що в середньому уміщують понад 62% заліза, лише 0,017-0,037% фосфору) і добрій грудковості. Руда надається на виріб сталі й дешевим бесемерковським способом. Глибина залягань залізної руди в Кривому Розі невелика, коло 130 м., доходить до 280 м. Потужність Криворізького родовища визначається у 1,500,000,000 тонн. Поміж світовими запасами руди Україна, включаючи й Керченське родовище, займає 9-е місце.

Добувати залізну руду в Кривому Розі почали не так давно — в 1881 році. Розробка лише спочатку велась відкритим способом. Скоро його залишили й перейшли на модерний, підземний. Через те, що в Кривому Розі працював лише чужинецький капітал з Європи, експлуатація набула відразу великих розмірів з великою продукційністю. По видобутку залізної руди цей район швидко випередив Урал і інші області Росії. Уже в 1913 р. в Кривому Розі працювало 49 копалень, кожна пересічно давала 646,300 тонн річно, а на Уралі у цей час було аж 301 копальня, продукуючи на одній копальні лише 174,700 тонн, себто уральські копальні були вчетверо менші. Загалом же в цьому році Кривий Ріг постачав 6,359,000 тонн, або 69,3% продукції в Росії, а в світі займав 8-е місце. Після революції тут відбулася велика реконструкція в напрямі посилення шахт. З 1929 р. тут уже працювало лише 8 шахт, але їх продукція піднялася до 23,200,000 тонн річно. Через те ж, що ще більшої перебудови зазнали і Урал та інші залізнорудні родовища Росії, відсотково роля Кривого Розу в СРСР трохи знизилася, а саме — у 1935 р. становила 61,9%. У світовій продукції залізної руди Україна зайняла уже 3-є місце. При перебудові і рушійні станції Кривого Розу заступили одною на 30,000 квт.

Залізністі кварцити Кривого Розу ще не розробляються, а вони становлять запаси у 40,900,000,000 тонн, що при уміщенні 25-35 відс. становить 12,130,000,000 тонн металевого заліза.

Нікольське манганово-рудне родовище простяглося вздовж нижнього Дніпра, в яких 200 км. від його гирла. Воно займає площу коло 150 кв. км. і його запаси (коло 400,000,000 тонн руди) є найбільшими в світі. Залягання манганової руди мілкі на 35-50 м. завглибшки. Металевого мангану ця руда містить 42-46, доходячи у деяких верствах до 59 відс. Без спеціального оброблення (збагачування) цю руду не вживається. Грудкуватість нікопольської манганової руди для перероблення добра. Розробляти це родовище почато в р. 1883 і здобуток швидко зростав, дійшовши у 1913 році до 275,900 тонн, займаючи 2-є місце (після Чатур в Грузії) в Росії і світі. Технічно нікопольські копальні значно ліпше уряджені, ніж чіатурські. Тепер там працює 4 копальні з 14 шахтами при центральному постачанні рушійної сили з одної станції ім. Чубаря

у 2,000 квт. У 1935 р. здобуток нікопольської манганової руди виніс — 1,037,000 тонн, становлячи 48,2 відс. цієї продукції в СРСР.

Головними осередками металургійних виробництв в Подніпров'ї є: Січеслав (залізо, якісна сталь, феростоппи, алюміній, труби, залізничні вагони, важкі й легкі машини, метальообрібка), Запоріжжя (залізо, якісна сталь, важкі, легкі та сільсько-господарські машини, метальообрібка та корабельні обладнання), Кам'янське (залізо и залізничні вагони), Кічкас (алюміній), Кривий Ріг (залізна руда й труби), Нікополь (манг. руда й труби), Миколаїв (кораблебудівництво).

Приозів'я тимчасом є допоміжною залізничною базою української промисловости. Базою важкої промисловости тут є поклади залізної руди у м. Керчі. Там же існують джерела нафти, що є ніби продовженням Кубанських нафтових. У м. Мелітополі відкрито природний газ у більших запасах, ніж у керченських нафтових. Родовища залізної руди тут є величезні (п'ятьі щодо величини у світі). Вони розкинулися по цілому півострові, займаючи площу у 2,400 кв. км. Рудні верстви лежать поземо під прикриттям глини від 2 до 20 м. грубщини. Добувають цю руду відкритим копанням, як глину і через те ця руда вважається найдешевшою в світі. Вадою керченської залізної руди є мала містота заліза (40-42 відс.) багато різних домішок — до 10 відс. арсену, багато фосфору, вогкості (коло 20 відс.), до 80 відс. дрібно спорошкованої частини, яка у великій кількості може видмухуватися в високих печах. Через все це керченська руда потребує окремої підготовки перед завантаженням до металургійної високої печі. Та і після підготовки цю руду ліпше переробляти, домішуючи до неї чистішу, як криворізьку. Розміри уживання керченської руди покищо обмежуються отими її негативними властивостями.

Великими промисловими осередками Приозів'я є міста: Керч, Маріюпіль і Таганріг. У всіх їх працюють металургійні й метальообрібні підприємства. Всі вони є портами вивозу руди й півфабрикатів. У Маріюполі працює найбільша на Україні модерна порцелянова фабрика. Таганріг мав ще за царської імперії велику чинбарню з виробом і технічною шкіри (паси для передач у фабриках).

Курська магнітна аномалія зі своїми покладами залізних руд заходить в українську територію на північний схід від Харкова. Орієнтовно запаси залізної руди тут обраховуються в яких 350,000,000 тонн. Але цей район ще мало досліджений, а до добування ще й не приступлено. Є ознаки, що тут мусить бути й кам'яне вугілля. На сьогодні це є потенційльні резерви, що можуть послужити для розвитку важкої промисловости на майбутнє. Знайдені тут також мергелі для виробу цементу, зложжа вапняків і крейди, що забезпечили б тонняками майбутню металургію, вогнетривкі глини тощо.

НА ФУНДАМЕНТІ НАКЛЕПІВ І ФАЛЬШУ

У 1951 р. Державне Видавництво Міністерства Освіти ССРСР випустило повість Н. Грігорієва "Бронепотяг "Гандзя" (московською мовою). Книгу розіслано по всім ССРСР. Молодь, у тому і українська, накинудлася на книжку з такою "екзотичною" назвою, бо вже набридли їй твори про трактори, комбайни та перевиконання норм праці.

Підсоветська молодь знайомиться через повість "Бронепотяг "Гандзя" з Україною в період 1917-19 рр. Книгу написав москаль, який, опинившись на Україні з нака у компартії, воював проти її державних змагань. Тому його книжка є по своєму документом, який засвідчує ще раз, як дивилися (та й дивляться!) на Україну північні "старші брати".

"Ми стояли в місті Проскуріві на Україні. Було це в 1919 р..." — так починає свою, дуже слабу з літературної точки зору, оповідь Н. Грігорієв.

Що діялось тоді на Україні? Як на ці події дивився автор (тобто Росія)?

На сторінці 4 читаємо: "Ще в 1917 р., зразу ж після революції, на Україні почали тягання націоналісти. Ці вправні промовці із крамарів, куркульських синків, поміщицьких прибічників і прислужників зодягалися в старовинні свитки й жупани, не визнавали нічого російського. Вони намагалися видумачити робітникам і селянам України що все українське — гарне, а все російське — погане".

"Націоналісти, всі ці петлюрівці, виниченківці, гайдамаки — були найзаклятішими ворогами трудящих. Вони охороняли поміщиків і капіталістів від народного гніву, а на словах прикидалися захисниками інтересів селянства та робітництва"...

Чи така "правда" москаля Грігорієва тримається купи? Поміщики і буржуазія на Україні були в поголовній більшості саме москалі; авторова теза — "все українське — гарне, а все російське — погане", розбиває твердження автора, що українські війська захищали інтереси поміщиків і капіталістів на Україні.

Грігорієв поспішає додати, що: "в кінці 1917 р. на Україні було встановлено советську владу. Та націоналісти з цим примиритися не могли. Вони вирішили пустити в хід наклепи і зняли крик, що Советська Росія хоче задушити Україну. Але, як відомо, **душила Україну** (підкреслення наше Л. П.) стара Росія. А советський уряд проголосив повну свободу всіх народів, які населявали

стару Росію. Цей декрет підписали Ленін і Сталін."

Коментарі до таких тирад московського автора зайві. Але відзначимо знову протиріччя в книзі Грігорієва: він визнає, що таки душила Росія Україну; сучасна ж советська преса пише про "споконвічну історичну дружбу російського і українського народів".

"Націоналісти намагалися з усіх сил посварити український народ з російським. Та скільки вони не намагалися оббрехати советську Росію — з цього нічого не вийшло. Тоді націоналісти віддали Україну німецьким імперіялістам".

І тут будьякі коментарі зайві. Таку "правду" можна писати хіба для — дітей.

Далі читаємо: "На клич українського народу прийшли озброєні сили советської Росії. Німецькі загарбники не витримали й повернулись геть".

Не входимо в розгляд політичних перипетій того часу на Україні. Самозрозуміло, що український народ росіян не кликав. Советську Росію послали на Україну **імперська російська хіть і голод**. Про це виразно говорять у "Бронепотяг "Гандзя" сам Грігорієв.

У Проскуріві стоїть советська військова частина. Її бійці з Брянську, Москви, Петрограду, з-над Волги. Між ними і петроградець Грігорієв. Він сапер. Але коли було побудовано бронепотяг — йому, саперові, було доручено керувати бронепотягом, але не українцеві (советські ж нестроєному!) Іові Малюзі, гарматчикові і фактичному керівникові в боях бронепотягу, бо сам командир Грігорієв-Медніков нічого в цій ділі не розумів. Але чому так сталося? Зразу ясно й зрозуміло.

Читаймо далі сторінки: "З часопісів було видно, що кораблик з хлібом багато б приніс радості Москві і Пітеру. Ой, круто доводиться там населенню! Восьмушка — тоненький шматочок хліба — на два дні... Російські робітники допомогли українцям встановити советську владу. Діло чести українців — відповісти на цю допомогу. В советській Росії немає хліба, там дуже трудно живеться, а на Україні скільки хліба!..

"Четвертий місяць стояли ми в Проскуріві. В садках уже достигали овочі. Навколо міста колосився хліб. Тільки й розмов було, що про новий урожай. По місті збирали лантухи. На станції мили й пропарювали вагони для хліба. Мирна праця, мирні турботи!" — патетично вигукує

червоний московський злодій в кінці 17 сторінки книжки.

Та не довелось вивезти хліб. Бо (стор. 21): "не осиротіли зрадники народу — українські націоналісти. Це стерво обережно підбрали пани-мільярдери з Нью Йорку, Лондону, Парижу. Відгодували петлюрівців, вузли, зодягли і знову обернули в бандитські погромні дивізії. В наш район прорвалися петлюрівці!"...

Дійсно, перлини мюнхавзенівської фантазії! А про словник і говорити зайво. Він справжній московський. Нью Йорк і Париж і Лондон! Якраз ті, які устами хочби Черчіла в той час заявили, що самостійної України ніколи не буде і які допомогли руками Денікіних — московських генералів зруйнувати поруч з більшовиками молоду українську державу.

"Хліб з нового урожаю — в Москву!" — про це мріяв москаль Грігорієв і його командир бригади Іван Лаврентіч і частини московської Червоної Гвардії і вся голодна орда з-над Волги, що сараною накинута і на український хліб і на українську свободу. Але в 1919 р. їм не вдалося спробувати нашого хліба; вони ще пробували тоді наших гарматнів!

Бронепотягом "Гандзя" спочатку командував Богуш. Він скоро покинув бронепотяг і його компанію і перейшов на властиве йому місце — в українську армію. Більша половина книги присвячена оповіді, як червона "Гандзя" ганялася за жовтоблакитним бронепотягом Богуша, не могла його наздогнати ні збити гарматою; за те Богуш косив північних зайд не гірше від українських косарів, що того літа косили жита для своєї петлюрівської рідної армії.

Командиром "Гандзі" призначено свого, довіреного, Грігорієва-Меднікова, хо-

ча він — столяр, а в армії сапер. Зате він — не зрадить. Цей розуміє, що советській Росії (та й не лише советській) — не розживатися без українського хліба, нафти, вугілля і не бути загарбником-імперіялістом.

Наприкінці зачитуємо місце з "Бронепотягу "Гандзя", де автор признається, як насправді зустрічало советські московські війська українське населення (ст. 187):

"Ми відступали до Вінниці... Якимсь переїздив нам дорогу віз із сіном. Подивився я з бронепотяга в далековид — на возі селянин у свитці. Селянин — значить не займай. Та ледве той селянин виїхав за залізничну будку, як над рейками піднявся димок і пролунав вибух. Підїхали, дивимось: перебита рейка, ще гаряча. А селянин випряг коня і втік"...

Щоб молодь, особливо ж українська (бо й вона читає цю книжку в УССР, до того ж тираж її понад 90 тисяч прим.) не збагнула, що советській московській армії довелось кілька років воювати з українською армією, Грігорієв залюбки називає і уряд УНР і нашу армію то націоналістами — прислужниками Німеччини, то просто "білими". Як відомо, "білими" зуть в СССР всіх, хто виступав у 1917-20 рр. в обороні царської Росії. А війська України билися взагалі проти Росії — білої і червоної. Грігорієв навмисне, свідомо сплутує карти, щоб плутати поняття і думки читача, особливо у молодого покоління.

На перекрученні понять, історичних фактів, на наклепах і злодійських недомовленнях побудована вся книга. На такому ж фундаменті побудований і весь СССР.
Леонід Полтава

НАЙПЕКУЧІШІ ПРОБЛЕМИ

Пластовий Шлях ч. 6 Орган пластової думки. В-во "Молоде Життя", Мюнхен, Листопад 1951, стор. 168, — 8, ціна \$1.50.

На це число "Пласт. Шляху" звертаємо особливу увагу нашої молоді, бо в ньому заторкнені дві найпекучіші проблеми нашої еміграції: молодого покоління і існування партій. Обі проблеми гостро актуальні і для СУМ-у, зокрема, коли йде про його доріст — юний СУМ, а далі про те, як бути сумівській молоді в відношенні до партійного розчленування в нашому громадянстві, зокрема до існуючих націоналістичних середовищ, які з колишнього націоналістичного руху перетворилися з моментом розламу в ОУН насправді на націоналістичні партії і сьогодні виявляють, на жаль, аж надто багато цих негативів, що такі притаманні особливо еміграційним партіям. Націоналістична молодь мусить сторожно додив-

лятися до цих проявів, щоб із становища суверенного, чистого й нев'язаного націоналістичного погляду, а то й націоналістичної моралі вміти оцінювати справжній зміст і дії цих середовищ. Фатальна для української справи криза націоналістичного руху, що почалася з моментом розламу, несе і далі свої наслідки і тому сучасна націоналістична молодь мусить уміти бачити існуючий стан і мусить вміти знаходити і такі найкращі розв'язку питання про майбутнє українського націоналізму, як органічної і найціннішої сили українського світу і реалізації його основної мети: української державности.

Завдання не легке, але його не оминути бодай провідним постатям націоналістичної молоді, що вже сьогодні чи завтра прийде на зміну і разом з тим стане до історичного іспиту.

(Продовження на стор. 34)

СУМ У КАНАДІ

ГОЛОВА ЦК СУМ В КАНАДІ

Впродовж двох місяців на терені Канади перебував голова ЦК СУМ, **О. Калинник**. Метою його поїздки до нас, на американський континент, були не суто організаційні справи, але пізнання нового терену, діяння на ньому СУМ та винесення певних основних рішень — напрямних, беручи під увагу не тільки місцеві життєві нові обставини, але добро та мету СУМ в першу чергу.

Для поалагодження та усталення певних напрямних у всіх ділянках сумівського життя відбуто ряд нарад в рамках КК-СУМ, а також і відбуто спільну конференцію разом із представниками Головної Управи СУМ з США, де обговорено ряд проблем та внесено певні рішення.

Щоб пізнати терен зблизька та виробити собі вірний образ діяння СУМ на цьому континенті, голова ЦК СУМ відвідав ряд осередків, як: Торонто, Вал д'Ор, Ошава, Гамільтон, Лондон та Віндзор. У своїй поворотній дорозі до Європи відвідав осередки в Судбурах та Монтреалі.

НАРАДА СУМІВСЬКИХ ПРОВІДІВ КАНАДИ І США

21-22 червня н.р. в Торонті відбулася зустріч-нарада членів Головної Управи СУМ Америки і Крайового Комітету СУМ Канади з головою Центрального Комітету СУМ, **Олексією Калинником**. З США на зустріч прибули: **В. Омельченко**, **В. Коваль** і **С. Вожаківський**. Спільні наради попередило інформативне засідання членів Г.У. СУМ в США з головою ЦК. Після обміну інформаціями про життя сумівської організації накреслено теж напрямні дальшої діяльності відповідно до актуальної внутріукраїнської і зовнішньополітичної ситуації.

Пленарне засідання членів обох управ відбулося 22-го червня. Крім вичислення вище представників СУМ в нараді взяли участь пп. **Л. Гусин** (голова КК СУМ Канади), **В. Кушмелин**, **В. Макар**, **П. Шмігельський**, **П. Колісник**, **Р. Мізур**, **М. Фігель**, **О. Безубко**, **В. Пальчук**, **П. Микуляк**, **П. Гарбар**, (члени КК СУМ Канади) та член ЦК СУМ, пані **Муха**.

Після привітальної промови **Л. Гусина**, учасники заслухали доповіді голови ЦК, **О. Калинича** про загальну ситуацію, в якій знаходиться Спілка Української Молоді в окремих країнах світу та про пророблену роботу сумівських організацій.

По широкій дискусії привівні на нараді схвалили відповідні постанови, зокрема, коли йдеться про проблеми юного СУМ та справи одного молодечого журналу для американського континенту.

Треба вірити, що ця зустріч-нарада провідних членів сумівських організацій США і Канади з головою ЦК СУМ матиме позитивний вплив на дальше розгортання і поглиблення праці СУМ в цілому. (лпс).

II. КРАЙОВИЙ ЗДВИГ СУМ-у В КАНАДІ

В днях 28. і 29. червня українська громадськість була свідком і учасником величавого свята української молоді, організованої в лавах Спілки Української Молоді. Під гаслом "Честь України готов боронити!" — СУМ в Торонті відбув свій II Крайовий Здвиг.

В суботу 28. червня пополудні о год. 3-ій, на площі "Дому Просвіти", по врочистому піднятті національного прапору, заступник голови КК, СУМ **д. П. Баб'як**, перед вистроєними в лавах сумівцями, офіційно відкрив перший день Здвигу. Денний наказ відчитав командант Здвигу **д. Буйняк**.

В цей день, згідно з програмою, відбулись спортові змагання між представництвами осередків та шаховий турнір. Ввечорі по церемонії зняття прапора, відбулась в залі і на площі "Дому Просвіти" організована місцевим Осередком СУМ-у товариська сумівська зустріч і забава.

Ранком 29. червня, в неділю, велика дощова злива збудила сумівців. Дош віщував недобре, погрожуючи повним зливом Здвигу. Але ось на обрію почало прояснюватись і дош перестав падати. В означеній порі зібрани перед "Домом Просвіти" сумівці почали автобусами їхати на місце Здвигу — площу в парку братів **Гуменюків**, 8 миль на північ від Торонта.

Рівно о пів десятої ранку на площі були вже вишкучені в рядах сумівці в одностроях і з прапорами. **О. Фотій**, парох УАПЦ, розпочав польову Службу Божу, виголошуючи палку патріотичну проповідь з нагоди Сумівського Здвигу. Після того відправив католицьку Службу Божу **о. Бенеш**.

Між тим зовсім випогодилося. Прибувають все численніші гості, прибувають в одностроях осередки СУМ.

О год. 12-ій, сумівський капелян **о.**

Бенеш переводить церемонію присягнення кількох десятків сумівців і сумівок. Лунають урочисті слова присяги: — "Я, син (дочка) великого українського народу, урочисто клянуся перед Богом і Україною, ніколи не слямити чести моєї Нації та крові мільйонів полеглих борців і Спілки Української Молоді..." Слова присяги полонять серця присутніх, і відгомонам ідуть далі в гай, у простори. О. Бенеш виголошує промову до повірених його духовній опіці сумівців.

Подається команда "Струнко!" Голова КК. СУМ-у д. Гусин виходить на трибуну і урочистими словами відкриває Здвиг. Під оплески учасників Здвигу вітає присутнього голову ЦК. АБН Я. Стецька, голову ЦК. СУМ-у О. Калинника, паню Муху, голову ЛВУ д-ра Р. Малащука, всіх прибулих гостей та сумівців. В коротких словах привіту згадує заслуги Спілки Української Молоді на чужині, пригадує ролю молоді в житті нації та обов'язки сумівців перед Воюючою Україною.

Слово надається голові ЦК. СУМ-у О. Калиннику. В сумівському однострою, вітаний гарячими оплесками, д. Калинник складає Здвигові палкий привіт від ЦК. СУМ-у та нагадує всім присутнім про шлях боротьби української нації і жертвенність молоді в обороні наших прав. Промовець апелює до молоді вільного світу стати разом в єдиний бойовий фронт проти експансії Москви та підкреслює ролю в майбутній війні української нації

і інших поневолених Москвою народів за право на життя, свободу, за волю і честь. Голова ЦК СУМ-у закінчив промову окликами "Слава" на честь УПА й УГВР. Могутнім трикратним "Слава!" відповіли слухачі.

Від Фронту Молоді АБН виступила з привітанням пані Муха, а від Гол. Управи ЛВУ д-р Р. Малащук. Палкий привіт українській молоді склав представник словаків.

Довготривалими схвалюючими оплесками прийняли учасники Здвигу зачитані д. Гусиним резолюції.

На замаєній зеленню і прапорами трибуни стають члени КК. СУМ-у і почесні гості. Оркестра грає марш. Кількасот уніформованих сумівців церемоніальним маршем перед трибуною закінчують офіційну частину Здвигу.

Перерва. Найбільше праці має тепер буфет, під керівництвом дд. Микуляка, Вітька і пань. Поодинокі сумівці і групи готуються до художніх виступів.

Понад дві тисячі глядачів розміщуються навколо площі. Оркестра вже приготувалася і українська мелодія розноситься по лузі. Виступають молоді декляматори, танцюристи, солісти, виступають сумівці-робітники, які довгі дні, після виснажливої праці, підготовлялися до цієї величавої імпрези.

Ось сумівський хор "Прометей" з торонтонського осередку під керівництвом З. Гнопка. Ось бaletна група торонтонського осередку під керівництвом д. В.

Юний СУМ Торонто на П. Краєвім Здвизі.

Кушніренко, виконує низку українських народніх танків. Чепурні милі лица сумівок і складні танкові моменти захоплюють присутніх і вони нагороджують виконавців гарячими оплесками. Чергуються осередки СУМ в танках, співах, деклямаціях: Торонто, Ошава, Лондон, Ст. Кетеринс і інші. Виступають з деклямаціями: І. Гонтар, Удод, Марія Татух, Аня Могитич; із сольоспівами: М. Джуранюк, Марійка Брездєнь, М. Олешкевич. Кожний виступ має щось своє оригінальне. Танець сольо "Циганка" виконала знаменито юна сумівка з Торонта Г. Сулятицька. Але найбільше оплесків збрала пара майбутніх сумівців — 6-річна Зєня і 5-річний Богданко Шевчуки з Торонта, виконуючи гопачок і гуцульський танець. Фільмовий оператор Б. Солук схоплює їх на фільмову стрічку.

Пополудні знову прибувають гості автами. Прибули теж сумівці з США. Вони висловлюють своє захоплення Здвигом і його програмою. Вони також готуються до всеамериканського сумівського Здвигу в Філадельфії.

Художні виступи осередків продовжуються до 5-ої години вечора.

О год. 6-й сумівці вишиковуються в ряди. Д. Фіголь, орг. реф. КК, СУМ-у, оголошує вислід змагань за першество осередків у виступах та розділює нагороди. Під команду "Струнко", і звуки пісні-молитви за Україну, сумівські хорунжі знімають прапор зі щогли. Свято закінчується.

Сумівці вертаються до буденної праці. Перед ними новий рік наполегливої праці, під тим самим гаслом, під яким проходив Здвиг: "Честь України готов боронити!"

РЕЗОЛЮЦІЯ

Другого Крайового Здвигу СУМ в Канаді, в дні 29-го червня 1952 р.

Українська молодь, що по другій світовій війні силою історично-політичних обставин опинилася поза межами своєї рідної батьківщини, по цей бік залізної куртини, не може бути індиферентною чи безкритичною до ходу світових подій, від яких залежатиме не тільки судьба України, але і судьба цілого світу.

В сучасну пору йде підготовка до остаточного змагу двох світів: агресивного та деструктивного російсько-більшевицького імперіялізму з одної сторони та світу культурних і свободолобних народів, у провіді з США, з другої сторони. Остаточна перемога буде за тою стороною, яка в першу чергу зрозуміє дійсну суть та ціль того змагу, а далі поставить чесну та справедливу ставку, за досягнення якої прийдеться заінтересованим народам понести великі кровні та матеріальні жертви.

З прикристю приходиться нам ствердити ще й тепер, що світ культурних та свободолобних народів не зрозумів вповні дійсної суті та цілі російсько-більше-

Народній танок виконують майбутні сумівці — 6-річна Ганя й 5-річний Богданко Шевчуки, Торонто.

вицького імперіялізму, не поставив у гру політичних подій вірної та справедливої розв'язки назріваючого світового конфлікту, а тим самим підсилює моральні позиції противника в некористь своїх.

Легковаження боротьбою та волею поневолених Москвою народів та ставлення ставки на зміну самого тільки режиму в Росії, а за збереженням цілості імперії Москви — це немінучий шлях до катастрофи культурного та свободолобного світу у боротьбі з варварським імперіялізмом Москви, без різниці — червоної чи білої в будучому.

Святе право поневолених Москвою народів на національну незалежність й державну самостійність мусить культурний та свободолобний світ вже сьогодні безумовно визнати й забезпечити. Як уже показали приклади з минулого, Росію не можна перемогти без єдиної справедливої та правильної розв'язки, а це: визнання та забезпечення відновлення вільних і самостійних національних держав у цілому просторі, де панує зараз советсько-російська влада, залишаючи суверенність російського народу тільки на його етнографічному терені.

Українська молодь, організована в рядах Спілки Української Молоді в Канаді, є душою і тілом у визвольному поході поневолених Москвою народів. Вона готова кожної хвилини знайтися в поході молоді всіх народів світу проти Москви, однак тоді, коли на прапорах того походу

буде ясна та недвозначна мета: "Свобода народам — Свобода людині!", а не "збереження тюрми народів Москви-Росії", змінивши тільки її кольор.

Московські деспоти Кремля вже тепер змобілізували всю молодь у підгодовці до війни, а тому ми звертаємося до молоді західного світу готуватися до вирішних подій в боротьбі проти російсько-комуністичного імперіялізму.

Вірно, що Захід візьме до уваги наш голос, коли в боротьбі з московським імперіялізмом бажає побіди та тривалого миру для всіх народів світу.

Справедливий та тривалий мир може бути побудований на справедливих та людських основах, а ніколи на потоптанню їх.

Спілка Української Молоді бачить та приймає величезну та корисну роботу на противольшевицькому і противосковському відтинках АБН-у, на чолі з його головою, Ярославом Стецьком. Всі акції та дії АБН-у відповідали і відповідають гарячим бажанням української молоді, а тому АБН може все розраховувати на повну її піддержку у всіх акціях і діях у користь поневолених Москвою народів.

Спілка Української Молоді в Канаді вітає заходи канадійського уряду в спротиві московсько-комуністичній агресії і сподіється, що канадійський уряд підтримає прагнення українського народу за залізною заслоною у збройній боротьбі проти імперіялізму Москви.

Спілка Української Молоді в Канаді вітає відновлення на еміграції Спілки Визволення України, загально національної та політичної організації, яка ставить собі в першу чергу за ціль виборення Суверенної Соборної Української Держави через об'єднання всіх українців на чужині та підготову їх до остаточного бою за нашу Волю, нашу Державу, наш Нарід.

СУМ бажає та вірить, що між СВУ та СУМ зродяться та назріють в найближчій будучині такі самі взаємовідношення, як це мало місце на рідних землях. Це вийде на користь не тільки обом сторонам, але й справі, для якої вони існують та діють.

Вірно також, що існування Спілки Визволення України, існування та діяння її на кожних теренах нашого поселення, з одним керівним та координуючим центром, принесе багато корисних змін на всукраїнському внутрішньому відтинку на чужині, чого ми гаряче бажаємо.

СУМІВЦІ У ВУДСТОК ПРАЦЮЮТЬ

Не минуло кілька місяців від заложення Осередку СУМ у Вудсток, а вже члени того Осередку можуть похвалитися гарними осягами своєї праці.

Кожного тижня сходяться на спільні зібрання, підчас яких спільним читанням книжок і часописей поглиблюють своє знання.

У вільних від зарібкової праці годинах

з неослабленою енергією і жертвенністю розбудували монахам оо. Студитам гарну каплицю, в якій разом з монахами будуть брати участь у Богослуженнях. Рівнож грошевиими датками помогли набуту до каплиці найкращі речі. Так сумівці перші помогли в розбудові першого Студитського Манастиря в Канаді.

Дня 25 травня всі місцеві сумівці були на Службі Божій і на Панахиді, яку відправив ером. Марко у новозладженій каплиці. Пополудні того ж дня уладили Академію в честь Симона Петлюри і Євгена Коновальця.

ПОЖЕРТВИ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД "НА ВАРТІ":

О-к СУМ Судбури, Онт., зі збірки на христинах у сумівців Катрусі і Петра Царів (синок Петро Дам'ян) — **\$8,50**. (Всього зібрано \$16,50, з того віддано \$8,00 на пресфонд "Гомону України"). Жертвували: **\$5,00:** Панство Молоді, **\$3,00:** М. Дзьомбра, по **\$2,00:** О. Шрамовят і С. Шурик, по **\$1,00:** В. Гоголь, М. Заверуха, Н. Макарець, І. Чайка, **\$0,50:** Л. Чайка.

О-к СУМ в Калгарах, Алта: збірка — **\$20,75**.

Збірка на весіллі пп. Катерини з Сеників і М. Сірко, Ошава, Онт. **\$7,35**. Зложили, на заклик Д. Фука: **\$2,00:** Панство Молоді, по **\$1,00:** П. Хрунців, Б. Дуляк, Чабан, Ковальська, І. Калінів, Моргус, Пеля, С. Кісіль, Бражник, Удот, по **\$0,50:** О. Пригорунок, Війтович, Лапгута, **\$0,25:** Білік. (з зібраної суми віддано \$7,40 на "Гомін України").

Збірка на христинах Мирона, сінка пп. Кульчицьких у Гвелфі, Онт. **\$6,00**. Жертвували: по **\$2,00:** Панство Кульчицькі, Михальчуки, Жупанські, П. Волицький, П. Хрунців, Б. Дуляк. По **\$1,00:** І. Черноокій, М. Стецюк, І. Лихва, П. Казан, З. Господин, К. Накваснюк. (Збірку заініціював п. М. Стецюк. З зібраної суми призначено ще \$7,00 на "Гомін України" і \$5,00 на "Українець-Час").

Збірка на весіллі пп. Маріянни з Мартишенків і Михайла Галюків у Торонті **\$26,00**. (Збірку перевів д. Є. Цибульський).

Індивідуальні пожертви:

По **\$2,00:** М. Антоник і М. Пацула — Вудсток, Онт., Д. Попович, Яр. Сербин, Люба Левицька — Монтреал, Кве.

По **\$1,00:** П. Гладкий, Л. Гусин — Торонто, Вол. Блищак, О. Горобіювський, Мирон Бейба, Василь Богай, Дан. Ковальчук, Яр. Гураль, І. Романів — Монтреал, Кве., Петро Кузьмяк — Колден, Алта, І. Древо — Іст Кулі, Алта., Мир. Радіш — США.

\$0,50: Микола Бородайлюк — Монтреал, Кве.

СУМ У ПАРАГВАЮ

СУМ у Парагваю має початки свого існування ще від 1941-43 рр., коли в двох Філіях "Просвіти" в колонії Фрам були організовані секції молоді, які прожили одірвано від Спілки Української Молоді аж до грудня 1948 р. В тому році при "Просвіті" утворився Союз Української Молоді зі своєю автономною Управою. В році 1950 Союз переорганізувався і влився в ряди Спілки Української Молоді, лишаючись при тому і в складі "Просвіти", як своєї патронатної і об'єднуючої все українське життя організації в Парагваю.

В 1951 р. СУМ в Парагваю нараховував вже 6 осередків, розкиданих по пралісних колоніях наших поселенців в трудних комунікаційних обставинах, серед яких КК СУМ приходилось тяжко, однак таки пляново та послідовно проводити сумівську роботу.

Члени КК СУМ не могли з'їздитись на засідання і тому засадничі справи вирішувались писемним референдумом. КК одержав за рік 224 кореспонденції, а в тім 5 від ЦК СУМ, то вислав 576 листів і 22 обіжники в 43 інструктивних та інформативних справах; видано одержані від ЦК СУМ 130 нагрудних сум. відзнак; одержано й розподілено 84 назви в 4411 примірниках сумівської і загально-української преси й іншої літератури; виготовлено 5 рефератів-інструкцій і разом з тим матеріялів для курсу для провідників осередків; зібрано інструкторсько-сумівську бібліотеку з 73 назвами; вислано 31 світлину для "Альбом СУМ за 5 років", а з 36 світлин заложено крайовий альбом СУМ-у; вислано 52 дописи про життя СУМ в Парагваю до 12 редакцій часописів. На зовнішньому відтинку розкольпоровано 125 прим. журналу "Вільна Україна" в еспанській мові для інформації парагвайських чинників про українську проблему; організовано збирання протестатійних підписів на заявах в справі радіоавдіції в українській мові в Лондоні та на подяках за українсько-еспанські радіоавдіції в Мадриді; масово були зібрані підписи на протестах проти московського імперіялізму, — їх зібрано три з половиною рази більше ніж СУМ в Парагваю числить своїх членів, вислано заяву готовости до співпраці з Світовою Асамблеєю Молоді, вислано кілька прохань до ієрархів обох українських Церков у справах потреб духовної опіки зокрема православних українців в Парагваю і т.д.

Чинність низової мережі осередків СУМ в Парагваю за 1951 р. пережила велику кризу в наслідок відїзду молоді в Аргентину шукати легких та кращих заробітків та миліших обставин життя. Ця "пе-

реселенча гарячка", яка в Парагваю стала загально-суспільним явищем, забрала від СУМ-у за минулий рік 77 членів, або пересічно на осередок 60%, а в деяких і 85% складу і то переважно активніших і організаційно-заангажованих членів. Тому праця осередків за минулий рік мимоволі скоротилась і в статистичному підсумку виказала цифрово скромніші результати. Однак цей виказ, — коли взяти на увагу багато внутрішніх і зовнішніх несприятливих обставин і перешкод — треба вважати за доказ витривалости сумівської громади і вміння поборювати всякі внутрішні "кризи". Цей виказ такий: за минулий рік влаштовано 12 святочних академій, 7 театральних аматорських вистав, 12 товариських забав і відбуто 267 різних культурно-освітніх сходин (їх було 300 в попередньому році). Але при цій числовій скромності треба констатувати підвищення рівня змісту й актуальности тих тем і питань, яким було присвячено у звітному році більше уваги. Проводи осередків у своїй культурно-освітній чинності виявили живу тенденцію до звороту їх думок і обличчя в сторону потреб і вимог Воюючої України. Спільні просвітнянсько-сумівські бібліотеки зросли за минулий рік зокрема завдяки КК СУМ і, як на місцеві обставини, є вже поважною цінністю. Під кінець 1951 р., при неповній ще інвентаризації, вони начислювали разом 1712 чисел проти 1338 у році попередньому. Число читачів також збільшилось удвоє до 101 особи проти 49 раніше, які прочитали за рік 1951 разом 490 книжок і 443 газети, а рік перед тим тільки 228 книжок.

В ділянці фінансової господарки КК і всі осередки СУМ були самовистарчальні і свою чинність провадили без жадної сторонньої матеріяльної помочі і при тому збільшили свої видатки на культурно-освітні потреби та подекуди виявили приклади непосильної жертвенности. На жаль, ця самовистарчальність не виказує ще матеріяльної забезпечености СУМ-у в Парагваю.

ПЕРЕДРУКИ З "НА ВАРТІ"

"Українське Слово", що виходить в Буенос Айрес в Аргентині, подало з "На Варті" статтю М. Горкого п. з. "Московська жорстокість", кварталник "Голос Молоді", що виходить у Вінніпегу, передрукував в останньому числі (весна 1952) статтю В. Янова "Основні заложення націоналізму", що була в попередньому числі нашого журналу.

КОНФЕРЕНЦІЯ КАНАДІЙСЬКОГО КОМІТЕТУ СВІТОВОЇ АНСАМБЛЕЇ МОЛОДІ

Між 31 травня і 1 червня ц.р. відбулася в Оттаві конференція Канадійського Комітету Світової Асамблеї Молоді (WAY). На конференції було заступлених 29 молодечих організацій Канади, репрезентованих 51 делегатом. Українська канадійська молодь була репрезентована Спілкою Української Молоді, від якої було чотирьох делегатів: Ю. Шмігельський, інж. В. Мацьків, І. Войчишин і інж. Б. Гаврилишин.

На вступному пленарному засіданні було подано огляд праці, розвитку і актуальних для міжнародної молодечої організації проблем. Після того учасники конференції взяли участь у працях чотирьох комісій: фінансово-адміністративній, інформаційно-документарній, подорожувальній і виміни та організаційній. Українська делегація була заступлена активно у всіх комісіях, при чому ділові виступи по окремим питанням наших делегатів здобули для них загальне признание. Найчисленнішою комісією була організаційна, яка устійнювала форму, структуру і склад Канадійського Комітету WAY.

1. 6. відбулася пленарна сесія, на якій

було зачитано та проdiskутовано резолюції окремих комісій. В резолюціях була підкреслена потреба активних зв'язків з молодечими організаціями всіх націй, потреба допомоги новоприбулим, а головню студентам, взаємної терпимости і співпраці.

На конференції оформлено ексекутиву Комітету, до якого увійшли: Джек Бецвел, Богдан Гаврилишин, Берніс Гаркот, Ромен Дебуа, Гілс Лефевур. Зогляду на неприявність одного члена ексекутиви, не переведено розподілу функцій, тільки обрано секретарем делегата СУМ-у, **Б. Гаврилишина**, який при тому заступатиме голову організації до найближчих сходин комітету, що відбудуться в Торонті.

Треба відмітити, що WAY охоплює молодечі організації 43 держав, має дорадчий статут в ООН та найшляхетнішу підтримкою майже всіх урядів держав по цей бік залізної заслонки. Те, що СУМ бере участь в працях цієї організації, треба зачисляти до важливого здобутку цієї нашої молодницької організації, яка зуміла там вибороти собі признание і яка гідно репрезентує серед інших молодечих організацій українське ім'я.

СЕРЕД КНИЖОК І ЖУРНАЛІВ

(Продовження зі стор. 27)

Енциклопедія Українознавства, зошит 14. Зміст: Сільське господарство (продовження). Лісове господарство України. Корисні копалини і джерела енергії. Транспорт. Торгівля. Районовий огляд господарства України. Кооперація. До зошита долучено 5 карт України.

Юрій Шерех: "Нарис сучасної української літературної мови" НТШ — Бібліотека українознавства ч. 3 — Мюнхен 1951 — В-во "Молоде Життя". — ст. 402. вел. 8. Ціна: \$4.00 — або рівновартість долара в іншій валюті.

Дні боїв і слави — з бойового блокноту Івана Іванця. В-во "Наша Слава" Торонто 1951. 12 листівок-картин мистця-баталіста.

Д-р Ярослав Падох: "Нарис історії українського карного права". Передмова: Проф. Лев ОКІНШЕВИЧ. В-во "Молоде Життя", Мюнхен 1951, стор. 128, — 8, ціна 2, — дол.

Зміст: Княжа доба, Литовсько-Руська доба, Доба Гетьманщини, Слово від автора.

Леонід Полтава: У вишневій країні, новелі. Мюнхен, 1952. В-во "Сучасна Укра-

їна", мала літерат. бібліотека ч. 2. Стор. 40. Післямова Ів. Кошелівця. Зміст: Прапор Фінляндії, Честь, У вишневій країні, Прекрасний розгром, Командир невідомого полку.

Л. Полтава, відомий досі як поет, виступив оце вперше з книжкою прози, саме з новелями, які вказують, що й тут він може добитися успіхів. Новелі читаються з інтересом і їх поручаємо нашим читачам.

А. Височенко: СССР без маски. У. В-во "Перемога", Буенос Айрес, 1951. Ст. 200.

Автор, бувши советським журналістом, мав змогу бачити життя в СССР багато ближче, тепер у ряді своїх талановитих нарисів дійсно показує це життя без маски, у всій його забриханості і жорстокості. Видання без сумніву корисне, але насправді ми воліли б, щоб воно появилось напр. англійською мовою. Советську дійсність наша еміграція знає надто добре і тому всякі видання про неї мають тоді свою повну рацію, коли вони призначені для чужого читача, який все ще не знає і не розуміє, що таке насправді московський большевизм і його твір — СССР.

ЦІКАВА ВСЯЧИНА

КОЛИ НАБЛИЗИТЬСЯ КОМЕТА ГАЛІЛЕЯ...

Замість вступу

Зоряної ночі людина простим оком бачить над собою золотисті іскри, що їх називає одним словом "зорі". Між тим в небесній просторі є не лише зорі. Всі небесні світила мають окремі назви, класифікацію, опис, — подібно, як люди, держави і континенти на землі. Не озброєне людське око бачить понад 2000 "зір". В числі тих зір бачимо ми і планети, і зорі, і комети, і метеори...

Коли б ми дивилися з місяця на нашу планету — Землю, то побачили б її теж як "зорю", тільки далеко більшу від місяця. Небесні світила мають у безконечному просторі свої, дуже точно окреслені шляхи. Тому всесвіт і тіла — зорі, планети і т. д. — своїм рухом нагадують рух годинникового механізму.

Наша земля, як і всі планети сонячної системи, обертається — як відомо — довкола сонця. Є інші системи, що мають свої сонця. Але є небесні тіла, що не мають сонця, навколо якого вони крутяться, хоча шлях їх буде точний — це комети. Про одну з таких комет, що мало не зударилася з нашою землею, ми і розповімо.

Ще в 17 сторіччі астрономи в Європі помітили надзвичайне небесне явище: Божна зірочка прилітала до землі велетенська комета (її названо кометою Галілея); сяючи довгим золотим хвостом, вона ніби затримувалася над нами, навівала холодний жах на людство величним сяйвом і велетенським розміром — і зникла знову в світовому просторі. Згодом було помічено, що комета Галілея навідується до Землі дуже регулярно: через 75 років. Востаннє вона "гостювала" у нас не так давно: в 1909 році. Астрономи заздалегідь обчислили час, коли комета мала наблизитися до Землі, і попередили людей. Але цим не зробили людям доброї прислуги. І ось чому: Віддавна було відомо, що шлях лету комети Галілея збігається з шляхом лету (орбітою) нашої планети — Землі. В давнину армія лицарів — християн і армія "невірних" — мусульман припинили бій і втікали хто куди, коли побачили в небі криваво-червону хвостату комету Галілея. В 1908-9 рр. люди були вже безмірно культурнішими. Мало хто вбачав у кометі якість небесне попередження. Проте майже все людство охопила і на цей раз паніка: із заяв окремих учених та особливо в газетних писань виходило, що комета Галілея має конче зударитися з землею і знищити її. Німецький астроном Макс Вольф з Гайдельбергу повідомив світ про день, коли комета буде до землі найближче — це мало бути 19-го травня 1909 року

Всесвітній переляк

Всесвітньої слави учений Каміл Фламаріон опублікував навмисне, щоб заспокоїти людей, заяву, в якій сказав, що дійсно, комета Галілея летить в напрямку землі, але зудару не буде, що комета мусить бути об'єктом зацікавлення лише астрономів.

Де там! З переляку всі стали "астрономами" і вже не тільки закохані дивилися цілими ночами в небо, а й старенькі підсліпкуваті бабусі. А комета дійсно летіла, і швидкість її лету була головокружною. 9-го її було помічено в кількох обсерваторіях в телескопи — у вигляді дуже слабкої цяточки. Простим оком нічого не було видно. У вересні комета була на віддалі 534-ох кілометро-годин від землі, а в грудні вже тільки 214 кілометро-годин. У квітні 1909 року вона (все ще невидима для беззброєного ока!) перелетіла сонячну орбіту. Часописи інформували. Одні — добросовісно, інші — з домішками неправди, що зветься часто "сензацією".

На землі почалися з людьми творитися дива, дивніші за комету. Один англійський музикант замовив собі підводного дзвона — скафандр: він вирішив сховатися під водою від "смертельного туману", який ніби мала комета в своєму хвості і від якого мало б на землі згинутися все живе. В Нью-Йорку у великих банках було поставлено спеціальні металеві скрині, заправлені кислотами, не тільки для цінних паперів, а й для... банкірів — вони мали туди ховатися! Люди різних країн світу почали рити печери під горами, щоб там пересидіти "страшну спеку"... У місті Фльоренції (Італія) один багач-купець віддав половину свого майна убогому мандруючому музиканту... Багаті європейці починають виїздити із західної і середньої Європи... в Сибір, мовляв, там холодно — і спека від комети не буде така страшна. Одночасно з сходу Європи і навіть Азії йшли біженці на Захід. Розпочалося переселення народів, а з ним і пошесні хвороби, що мандрували за втікачами з країни в країну.

Страх скував людський розум. Одні йшли п'янствувати, інші — безмірно більше — до церков. Науковці зберігали твердість духу і спокійно працювали. Комета наближалась. Наукові експедиції з різних місць земної кулі спостерігали її лет, вплив її на земну атмосферу, на магнетну стрілку...

У 1985 році...

Та доки ми дійдемо до того "катастрофічного року", розповім, що було далі.

Нарешті люди побачили "свою смерть": комета Галілея з'явилася в зоряному небі як ледь помітна світла крапочка. За кілька

днів вона побільшилася. І ось стало її видно, як тільки заходило сонце, між поблідлих зір: сліпучо-осіяна, велика вогняна куля, за якою тягнеться довгий палаючий шлейф-хвіст (легші горючі частини комети, газуваті). У великій мовчанці ночі комета, здавалося, аж дзвеніла, наче й справді була на сполох.

В ніч на 19 травня — людство не спало. Тисячі релігійних процесій ішли по вулицях міст різних країн, у церквах не вмщалися побожні... Слабі нервово люди не витримували жахливого напруження тієї — останньої! — ночі життя, адже опівночі комета Галілея має вдарити землю, чи бодай зачепити хвостом — і все спопелити або отруїти... Статистика начислила чимало самогубств. Відзначили, що в Україні самогубств у ту ніч не було. Зате їх було в запальній Америці 225, у холоднокровній Німеччині — 16, у тверезій Англії — 35. Перед ранком мільйони людей на земній кулі стояли навколішки, "востаннє" звертаючись до Бога.

А вранці сонце зійшло, як і завжди. Астрономічні станції повідомили, що комета Галілея вже перелетіла поза землею і віддаляється; що астрономи встигли зробити цікаві спостереження; що в наслідок перелету комети у Франції випав камінний дощ, а в Більбао впали метеори. Наступної ночі ще було видно комету, але світло її значно зменшилось, хвіст зникав — вона віддалялася від наляканої землі — в безмежні холодні космічні простори. Комета пролетить мільярди кілометрів, можливо ще десь лякатиме своєю появою інші істоти на іншій планеті, іншої сонцевої системи, — а через 75 років знову підлетить до Землі.

Імовірність прямого удару нашої планети з якимсь іншим небесним тілом така мала, що можна навіть говорити про неможливість. Небесна механіка, підкоряючись законам тяжіння, настільки точна, що не допустить до такої катастрофи. Якби ж коли і виникла така загроза — то не в шинках і не в самогубствах із неї вихід. Мужність, холодний розум, сильна воля, віра і наука — це великі здібності і здобутки людини. Вони постійно розвиваються. Тому можемо спокійно сказати "страшній" кометі Галілея: — До нової зустрічі, голубко! У 1985 році!

ГІГІЄНА В ЖИТТІ КОМАХ

Може декому й дивним здається говорити про гігієну, цебто науку про збереження здоров'я і про комах. А справа мається так, що ми багато дечого корисного можемо навчитися саме від звірят та комах. Доволі приглянутися хочби мурашам, отим будівничим, що спільним трудом і солідарністю будують величезні лабіринти-муравлиська та живуть у них організованим гуртовим життям.

Правдивим подивом сповняють нас оці прекрасно зорганізовані малі держави, якими є бджолячі вулії. У кожній ділянці

людського життя, можуть бути для нас ці маленькі, але працюючі бджілки прекрасним взором до наслідування.

Деколи у вулії попадає слимак і розгосподається мов у себе в хаті. Зразу бджоли "німіють" від такої нахабности, але згодом кидануться на непрошеного гостя й вбивають його. При тому дуже вважають, щоб не замаститись слиною слимака. Слимак гине, але в бджіл немає сили викинути його трупа з вулії. А труп гниє-псується й загрожує небезпекою для здоров'я бджіл. Що ж діють вони? Отож покривають слимака зі всіх сторін воском і так переводять його дезинфекцію.

Один дослідник життя бджіл Реомір розказує такий випадок: Великий слимак заліз у вулії, випустив з себе багато слини й приліпився міцно до стіни вулії. Бджолам це зовсім не було в подобу. Ніяк не могли проколоти своїми жалами твердої шкаралупи слимакової хати. Тоді прикріпили воском сильно до стіни беріг слимакової мушлі, щоб з неї не добувалася нечистота.

Про чисте й свіже повітря у вулію дбають бджоли ще й у інший спосіб.

В гарячі літні дні у вуліях також стає душно і нема чим дихати. Тоді бджоли стають рядами з різних висот, скоренько вимахують крильцями і зчиняють немов вітер. Друга частина бджіл вимахує крильцями при вході вулії і так вганяє до нього свіже повітря. Отак і провітрюють розумні бджоли свої хатки. А що це провітрювання триває не раз доволі довго, то бджоли чергуються в цій роботі і змінюють черги йде дуже зорганізовано й упорядковано.

Продув повітря, що його зчиняють бджоли крильцями є такий сильний, що коли прикласти руку до отвору вулії, то відчувається вітер.

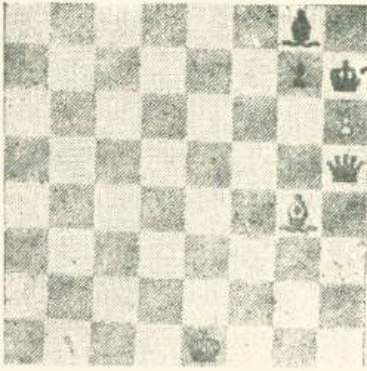
КВІТКА, ЩО ЇЇ ЗАПАХ ЗРОДЖУЄ СУПЕРЕЧКИ.

Мало хто з вас мабуть знає, що така квітка росте на наших землях. Наркотичний, отруйний її запах викликає у тих, що ним надихалися охоту до незгоди і суперечок. Найкращі друзі під його впливом можуть стати найбільшими ворогами.

Ця квітка, що своїм запахом може наркотики чимало лиха, називається **азалія понтіка** і росте у дикому вигляді тільки в одному місці, над річкою Случ в костопільській повіті на Волині. Місцеві селяни називають цю кущеву колючу рослину "драпоштаном."

На весну при кінці травня великі простори надслучанських підмоклх луґів покриваються сильно пахучим жовтим цвітом, від якого, на багато кілометрів, несуться з вітром отруйні пахощі, шкідливі для здоров'я людей і тварин.

Оповідують, що насіння цієї рослини принесли на нашу землю татари.

Ш А Х И

ДЕЩО З ІСТОРІЇ, ДЕЩО З ЛЕГЕНДИ

І ДЕЩО З... МАТЕМАТИКИ.

— 0 —

Шахи — це одна з найкращих, і при тому найстарших гор-забав. Рівночасно вона дуже шляхетна й цінна "руханка" ума: виробляє бистру думку, вміння т. зв. комбінацій, тактики і т. п. Не дивно, що поширена вона в усьому світі і шахові гри-турніри це міжнародні імпрези, що в них беруть участь найкращі гравці-шахісти багатьох народів.

Шахи поширені й серед нас, всеж плекаємо замало цю шляхетну товариську гру.

Шахи існують приблизно дві тисячі років, отже не дивно, що з їх повстанням зв'язані численні і цікаві легенди. Звідкіля вони походять — немає певности. Згадуються, що з Індії. До західної Європи привезли їх араби, а на Україну перські й грецькі купці. Першу історичну згадку про шахи в Україні знаходимо в "Кормчій книзі" — збірнику церковного права другої половини XIII ст., де шахи записані до реєстру заборонених ігор. Це дає підстави думати, що під кінець XII ст. шахи були вже відомі в Україні. Грою в шахи залюбки розважувалися й наші козаки на Запоріжжі.

Одну цікаву легенду про шахи розкажемо сьогодні. Щоб зрозуміти її, не конче треба знати саму гру, доволі знати, що відбувається вона на шахівниці, що поділена на 64 поля — чорні й білі.

I

Гра в шахи повстала в Індіїх. Володар Шерам був захоплений нею і забажав винагородити її винахідника, — вченого Сета. Казав прикликати його до себе:

— Що тільки бажаєш, дістанеш від мене. Багатств у мене доволі.

Довго думав мудрець і коли промовив, володар неймовірно здивувався скромним проханням вченого.

— Володарю мій, — сказав він, — накажи дати мені за перше поле шахівниці одне зерно пшениці.

— Як, тільки звичайне зерно пшениці? — Так, пане. За друге дай мені два зерна, за третє — чотири, за четверте — вісім, за п'яте — шіснадцять, за шосте тридцять два...

— Доволі, перестань уже, — викрикнув вражений володар. — Дістанеш ці зерна за всі 64 поля шахівниці. Буде так,

як хочеш: за кожне поле дістанеш двічі стільки, як за попереднє. Бачу, що не оцінюєш як слід мою доброту. Відійди, а служба винесе тобі міх пшениці.

II

Минув день і минула ніч і щойно другого дня нагадав собі король винахідника і спитав, чи одержав він свою нагороду. Тоді зголосився до нього найстарший з придворних рахівників.

— Володарю, — промовив він, — цілу добу обчисляли ми нагороду для Сета і ствердили, що на жаль не в твоїй силі сповнити бажання цього вченого. У всіх твоїх шпихлірах, навіть у шпихлірах усього світу не має стільки зерен, скільки просив Сет.

Непомірне здивування огорнуло короля.

— Як це так? — спитав він стривожений. — Скільки ж тих зерен має він дістати?

— Вісімнадцять трильйонів чотириста шість тисяч сімсот сорок чотири більйони сімсот три тисячі сімсот дев'ять мільйонів п'ятьсот п'ятдесят одна тисяча п'ятсот п'ятнадцять зерен. Більйон, володарю, — має мільйон мільйонів, а трильйон — мільйон більйонів.

III

Так розкажує легенда. Чи правдива вона — не знаємо. Що ж до величезного числа, то й самому його можна перевірити-обчислити. Треба зачати від одного й додавати числа: 1, 2, 4, 8, 16 і т. д. Так треба подвоювати 63 рази і одержимо число зерен, що їх мав одержати винахідник шахів за 64 поля шахівниці.

Щоб уявити собі це число, доволі сказати, що кубічний метр пшениці має 15 мільйонів зерен; шпихлір високий на 4 м. і широкий на 10 м. мусів би бути довгий 300 мільйонів кілометрів, цебто два рази довший як віддаль землі від сонця.

Такої нагороди король не був у силі дати. Щоб позбутися свого зобов'язання, міг сказати вченому, щоб самий почислив зерна, що йому належалися. Рахуючи день і ніч по одному зерні на секунду, обчислив би за одну добу 86.400 зерен. Один мільйон зерен мусів би числити без перерви 10 днів і 10 ночей. І не стало би його життя, щоб обчислити всі ці зерна пшениці.

Б. Д.

Потреба плянності й координації у видавничій праці Спілки Української Молоді подиктувала рішення, що його схвалено під час IV Конгресу СУМ та узгоджено відтак на спільній конференції представників Головної Управи СУМ в США, Крайового Комітету СУМ в Канаді і голови ЦК СУМ О. Калинника в Торонті в червні 1952, а саме: обмежити періодичні видання для сумівської молоді до двох журналів — "Авангарду", як органу ЦК СУМ з появою в Англії та "Крил", видаваних Головною Управою СУМ в США, а журнал "На Варті" перетворити на журнал юного СУМ-у і взагалі українського юнацтва, яке позбавлене будь-якого свого періодичного видання.

У висліді цього рішення наш журнал появляється в дотеперішнім своїм характері і формі останній раз, а наші передплатники замість "На Варті" одержуватимуть тепер журнал "Крила" на тих самих умовах і з тим самим порядком чергування з журналом "Авангард".

На майбутнє грошові вплати на рахунок передплати "Авангарду" і "Крил" належить спрямовувати на адресу адміністрації журналу "Крила" в США, "The Wings", P.O. Box 211 Cooper Station, New York 3, N.Y., USA.

туди ж спрямовувати вплати на рахунок кольпортажі, кореспонденцію та дописи з місць.

Єдино залеглі вплати за журнал "На Варті" до цього числа включно належить слати далі на адресу "На Варті" чи на

адресу Край. Комітету СУМ в Канаді.

Віriamo, що керівники преси на місцях, як і весь загал сумівської громади на генері Канади доложать усіх зусиль, щоб вповні забезпечити існування цих двох наших журналів. Це станеться тоді, коли остаточно буде переведена в життя постанова про обов'язкове передплатування тих журналів кожним членом СУМ.

Рівночасно повідомляємо всю сумівську громаду, що журнал "На Варті" появиться вже вневдовзі як журнал для Юнацтва СУМ для всіх країн нашого поселення. Виконати важливе і трудне завдання, наложене на нас постановою конференції в Торонті, зможемо тільки тоді, коли одержимо повну моральну та матеріальну підтримку всієї сумівської спільноти у різних країнах західного світу.

З вірою, що з'ясовані зміни наші Передплатники й Читачі приймуть з належним зрозумінням та вдволенням, а також доложать усіх своїх старань та зусиль для повної їх реалізації, на цьому місці складаємо всім щире подяку за моральну та матеріальну піддержку у дотеперішньому видаванні нашого журналу.

Усім Вшан. Співробітникам редакція "На Варті" складає свою окрему подяку за співпрацю, а разом з тим за формування духового обличчя сумівської молоді.

КРАЙОВИЙ КОМІТЕТ СУМ У КАНАДІ
В-во "НА ВАРТІ".

ІНСТИТУТ ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ

Розсіяна по цілому світі українська молодь, яка працює по копальнях, фабриках, фармах, лісах, молодь, яку життя примусило перервати високошкільній студії або навіть не дозволило розпочати, і яка не покинула мрій про студію, може здійснити свої мрії в ІНСТИТУТІ ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ.

ІНСТИТУТ ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ дає цій молоді високу освіту і задовольняє її потяг до знання насиченого українським духом та рідною культурою, з тим, що коли прийде пора й повернемося на Батьківщину, вона стане справжнім співтворцем культурно-громадського життя України.

ІНСТИТУТ ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ із своїми лекціями-скриптами загляне й до найбільш забутої, глухої місцевості, до найубогішої хатини, де б'ється українське серце.

ІНСТИТУТ ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ шукає відгуку і в тих щасливців, що їм доля дозволила вчитись в чужинецьких високих школах. Там вони навчаться багато доброго, але зв'язок з українською духовістю на чужині може дати тільки ІНСТИТУТ ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ.

ІНСТИТУТ ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ поставив собі за мету розвивати тільки українознавчі науки, яких наша молодь не може навчитися в жадній чужинецькій школі.

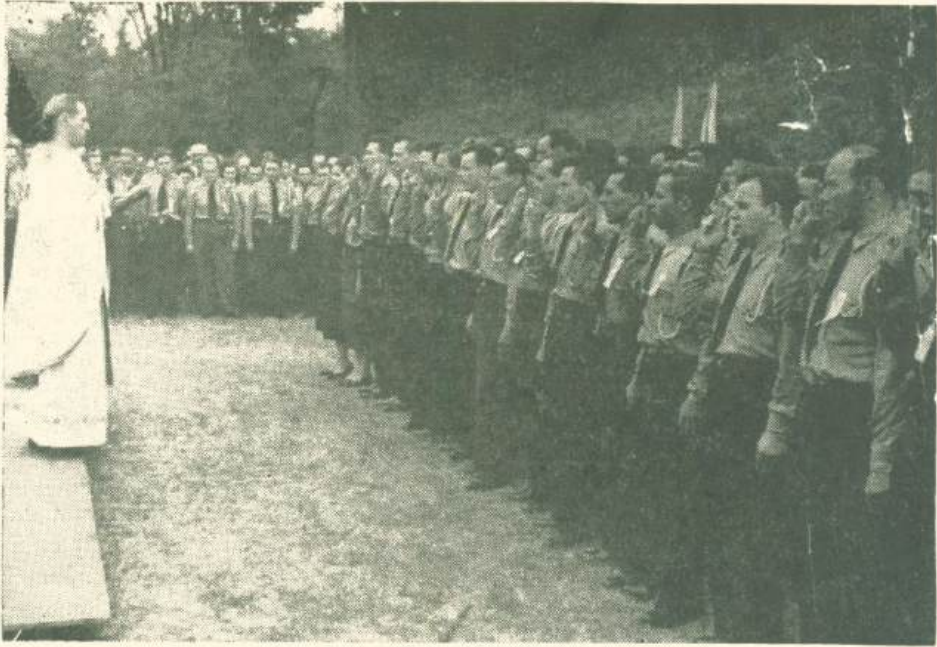
ІНСТИТУТ ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ є заборолом проти денационалізації. Такі інститути заочного навчання є у всіх державних народів, хоч у них є багато високошкільних установ. Кожна держава приділяє на такі інститути великі гроші. А ми — народ без держави на еміграції. Про розвиток нашого ІНСТИТУТУ ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ може подбати тільки наше громадянство, бо помочі не маємо ні від кого. Тому звертаємося до Шановних Громадян із закликом ширити ідею ІНСТИТУТУ ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ і приєднувати студентів. При високому числі студентів не треба буде шукати за допомогою і ІНСТИТУТ ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ зможе розвиватися та ширити український дух і українську культуру.

ІНСТИТУТ ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ

при

Українським Вільним Університеті

II. КРАЄВИЙ ЗДВИГ СУМ У КАНАДІ

ЧЕСТЬ УКРАЇНИ ГОТОВ БОРОНИТИ!

“Я, син (дочка) великого українського народу, урочисто клянуся перед Богом і Україною не сплямити честі моєї Нації та крові мільйонів полеглих борців...”

Заприсяження сумівок і сумівців підчас II-го Краєвого Здвигу СУМ-у в Канаді. Акту заприсяження проводить сумівський капелян о. Я. Бенеш.

“Українська молодь, як найбільш енергійна частина нації, боролася й боротиметься за Українську Державу і право на молодість!”

Микола Павлушків,
слова на процесі СВУ — Спілки Визволення України, першого організатора й провідника Спілки Української Молоді.

Москалі — це нащадки тих племен, яких колись скити вигнали на північ, де москалі змішалися з калмуками й татарами. Через те московський народ такий темний і дикий. У них така сама жорстокість, такі ж звичаї: дикунство, як у татарів.

Настав час, коли ні життя, ні послідної каплі крові не жалувати для визволення батьківщини нашої від тяжкого й тиранського підданства московського

Гетьман Пилип Орлик (“Письма”)

“НА ВАРТІ”. Видає: Краєвий Комітет Спілки Української Молоді в Канаді. Редагує: Колегія. Рік вид. IV, ч. 4 (24). Липень-серпень 1952. Умови передплати в Канаді і США: Передплата на рік разом з “Авангардом” — \$3.00. Ціна окремого примірника — 0.30 дол. В інших державах — в переліченні на валюту держави. Заголовна вінієта В. Баляса. Адреса Редакції і Адміністрації:

“ON GUARD”, Ukrainian Youth Magazin, 140 Bathurst St., Toronto, Ontario, Canada.